

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**КАФЕДРА СТРАХУВАННЯ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА РИЗИК-
МЕНЕДЖМЕНТУ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**«ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
УКРАЇНІ»**

Студентки магістратури денної
форми навчання,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»
освітньої програми «Фінансові інститути та
ризик-менеджмент»
Москалюк Марії Юріївни

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
Лобова Оксана Миколаївна

Засвідчую, що в цій дипломній
роботі немає запозичень із праць
інших авторів без відповідних посилань

Студент _____

(підпис)

Робота допущена до захисту в Екзаменаційній комісії рішенням кафедри
страхування, банківської справи та ризик-менеджменту від 19 травня 2023 р.,
протокол №13

В.о. завідувача кафедри страхування,
банківської справи та ризик-менеджменту,
доктор економічних наук, доцент
Шолойко Антоніна Сергіївна

_____
(підпис)

Київ - 2023

АНОТАЦІЯ

Москалюк М.Ю. Фінансове регулювання банківської діяльності в Україні.

Кваліфікаційна магістерська робота за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. – Кафедра страхування, банківської справи та ризик-менеджменту, економічний факультет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2023.

Кваліфікаційна магістерська робота складається з трьох розділів

Об'єктом роботи є діяльність банківських установ. Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти регулювання банківської діяльності.

Метою магістерської роботи є узагальнення теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо формування ефективної системи фінансового регулювання та нагляду за діяльністю банківських установ для забезпечення стабільності фінансової системи України.

У роботі представленні основні теоретичні положення фінансового регулювання банківської діяльності, визначено економічна сутність та причини фінансового регулювання банківської діяльності, охарактеризовано інструменти фінансового регулювання та міжнародні стандарти регулювання банківської діяльності. У другому розділі приділена увага аналізу стану фінансового регулювання банківської діяльності в Україні. Охарактеризовано мікропруденційне та макропруденційне регулювання банківської діяльності. Проаналізовано результативність інструментів антикризового регулювання банківської діяльності та здійснена оцінка банківського регулювання на основі ризиків.

За результатами дослідження зроблено висновки та пропозиції щодо імплементації зарубіжного досвіду впровадження елементів регулювання банківської діяльності та перспективних заходів покращення регулювання банківської діяльності в Україні.

Ключові слова: банківське регулювання, інструменти регулювання банківської діяльності, банківські нормативи, інструменти макропруденційної політики, стрес-тестування, банківські ризики.

Список публікацій магістра:

1. Москалюк М.Ю. «Теоретичні основи банківського регулювання». Стійкість бізнесу і добробут домогосподарств: фінансові та соціальні аспекти: збірник тез доповідей XIV Міжнародної науково-практичної конференції. За заг. ред. Н.В. Приказюк. Київ, 2022. Вип. XIV. С.69-71.

2. Москалюк, М., Версаль, Н. (2022). Системно важливі банки в Україні: особливості функціонування. *Grail of Science*, (14-15), 122–124. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.27.05.2022.016>

3. Лобова, О., Москалюк, М. (2023). Практика використання інструментів регулювання банківської діяльності в Україні. *Економіка та суспільство*, (50). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-4>

ABSTRACTS

Moskaliuk M.Y. Financial regulation of banking in Ukraine.

Qualification master's thesis in specialty 072 Finance, banking and insurance - Department of Insurance, Banking and Risk Management, Faculty of Economics, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2023.

The qualifying master's thesis consists of three sections

The object of work is the activities of banking institutions. The subject of research is theoretical, methodological and practical aspects of banking regulation.

The purpose of the master's thesis is to summarize the theoretical foundations and develop practical recommendations for the formation of an effective system of financial regulation and supervision of banking institutions to ensure the stability of the financial system of Ukraine.

The work presents the main theoretical provisions of financial regulation of banking activities, defines the economic essence and reasons for financial regulation of banking activities, characterizes the instruments of financial regulation and international standards of banking regulation. The second section analyzes the state of financial regulation of banking in Ukraine. The microprudential and macroprudential regulation of banking activities is characterized. The effectiveness of anti-crisis banking regulation instruments is analyzed and the risk-based banking regulation is assessed.

Based on the results of the study, conclusions and suggestions are made regarding the implementation of foreign experience in introducing elements of banking regulation and promising measures to improve banking regulation in Ukraine.

Keywords: banking regulation, instruments of banking regulation, banking regulations, macroprudential policy instruments, stress testing, banking risks.

References:

1. Moskaliuk M.Y. "Theoretical foundations of banking regulation". Business Sustainability and Household Welfare: Financial and Social Aspects: Collection of Abstracts of the XIV International Scientific and Practical Conference. Edited by N.V. Prykaziuk. Kyiv, 2022. Issue XIV. C.69-71.
2. Moskaliuk, M., Versal, N. (2022). Systemically important banks in Ukraine: features of functioning. Grail of Science, (14-15), 122-124. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.27.05.2022.016>
3. Lobova, O., Moskaliuk, M. (2023). The practice of using banking regulation tools in Ukraine. Economy and Society, (50). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-4>

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	7
1.1 Економічна сутність та причини фінансового регулювання банківської діяльності	7
1.2 Інструменти фінансового регулювання банківської діяльності.....	13
1.3. Характеристика міжнародних стандартів регулювання та нагляду банківської діяльності	20
РОЗДІЛ 2. СТАН ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	24
2.1 Макро- та мікропруденційне регулювання банківської діяльності.....	24
2.2 Результативність інструментів антикризового регулювання банківської діяльності	29
2.3 Практика ризик-орієнтованого фінансовго регулювання.....	38
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	45
3.1 Імплементация зарубіжного досвіду впровадження елементів фінансового регулювання банківської діяльності	45
3.2 Рекомендації для покращення фінансового регулювання банківської діяльності	51
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	65

ВСТУП

Стан розвитку світової економіки характеризується економічною та політичною нестабільністю на національних та глобальних рівнях, що робить ефективність функціонування всієї економічної системи непередбачуваний. Банківські установи відіграють важливу роль у фінансовій системі, а стійкість окремих банківських установ прямо впливає на рівень стабільності фінансової системи в цілому. Тому, розробка механізмів та інструментів для регулювання діяльності банків є надзвичайно важливою у сучасних умовах.

Протягом останніх років банківська система України переживає багато потрясінь: повномасштабне вторгнення та окупація частини території України, пандемія, реформування банківської системи, фінансові кризи 2007-2008 рр. та 2014-2015 рр. Ці фактори вказують на наявність проблем зі стійкістю банківської системи та обумовлюють необхідність ефективних змін у системі фінансового регулювання банківської діяльності.

Пропозиції щодо вдосконалення системи регулювання банківської діяльності дозволять підвищити фінансову стійкість та результати діяльності банків, що позитивно вплине в цілому на банківську систему і економіку країни. Значний внесок у дослідження особливостей регулювання банківської діяльності в умовах фінансової кризи присвятили О.К. Гірна, В.О. Міщенко. Н.І. Версаль дослідила макропруденційні інструменти гальмування бумів у кредитуванні домогосподарств. С.В. Науменкова охарактеризувала особливості та важливість міжнародних підходів до банківського регулювання., В.В. Лавренюк та О.В. Тригуб розглядали стрес-тестування банківського сектору як один з елементів системи регулювання банківської діяльності. Власенко О. О описав державне регулювання банківської діяльності в Україні. Дадашова П. та Поправка О.Г. дослідили необхідність буферів капіталу при регулювання банківської діяльності.

Сучасні виклики суспільства, зокрема нестабільність геополітичної ситуації, коронакриза, інформатизація та діджиталізація світової економіки, змушують банківський сектор України адаптуватись до нових умов та ефективно

впроваджувати сучасні інструменти регулювання та нагляду для забезпечення стабільності фінансової системи. Тому проблема формування ефективної системи регулювання банківської діяльності є актуальною та сприятиме стабільному функціонуванню фінансового сектору економіки. Актуальність теми обумовила її мету та завдання.

Метою магістерської роботи є узагальнення теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо формування ефективної системи фінансового регулювання та нагляду за діяльністю банківських установ для забезпечення стабільності фінансової системи України.

Відповідно до поставленої мети, основними завданнями є:

- Визначити економічну сутність та причини фінансового регулювання банківської діяльності;
- Класифікувати інструменти фінансового регулювання банківської діяльності;
- Охарактеризувати міжнародні стандарти регулювання та нагляду за банківською діяльністю;
- Розглянути мікро- та макропруденційне регулювання банківської діяльності в Україні;
- Визначити результативність інструментів антикризового регулювання банківської діяльності;
- З'ясувати ефективність банківського регулювання на основі оцінки ризиків;
- Охарактеризувати зарубіжний досвід впровадження фінансового регулювання банківської діяльності;
- Виділити рекомендаційні заходи покращення регулювання банківської діяльності.

Об'єктом роботи є діяльність банківських установ. Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти регулювання банківської діяльності. Для реалізації поставлених у роботі завдань використовувались наступні методи:

критичного аналізу, наукового абстрагування, системного підходу для визначення сутності регулювання банківської діяльності та підходів щодо нагляду за діяльністю банків та при визначенні сутності та особливостей фінансових криз; класифікаційно-аналітичний – при класифікації інструментів регулювання банківської діяльності; аналізу і синтезу – при визначенні сутності, значення, необхідності регулювання банківської діяльності в умовах криз, для характеристики нормативно-правової бази щодо нагляду за банківською діяльністю. Особливості макро- і мікропруденційних інструментів регулювання банківської діяльності охарактеризовано за допомогою методів порівняння, систематизації та узагальнення фактичних даних. Графічні методи було використано для опрацювання і узагальнення статистичних даних та відображення їх в найбільш інформативній формі. Метод економіко-статистичного аналізу – для визначення результативності інструментів антикризового регулювання банківської діяльності. Узагальнення особливостей регулювання банківської діяльності закордоном в умовах сучасних викликів здійснювалось за допомогою ретроспективного аналізу. Метод порівняльного аналізу – для виокремлення сучасних світових інструментів регулювання банківської діяльності. Практичні рекомендації щодо формування ефективної системи регулювання банківської діяльності України в умовах фінансових криз було сформовано завдяки методам логічного узагальнення.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативно-правові акти, статистичні та аналітичні дані Національного банку України та вітчизняних банків, аналітичні матеріали Міжнародного валютного фонду (МВФ), Банку міжнародних розрахунків (BIS), Ради з фінансової стабільності, монографії і наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених щодо дослідження питань фінансового регулювання банківської діяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні положення наукового дослідження апробовано на III Міжнародній науково-практичній конференції «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities» (27.05.2022; Вінниця, Україна - Відень, Австрія).

Підготовлено тези на XIV Міжнародну науково-практичну конференцію «Грудневі читання» на тему «Теоретичні основи банківського регулювання». Опубліковано наукову статтю на тему «Практика використання інструментів регулювання банківської діяльності в Україні» у журналі «Економіка та суспільство» у Випуску #50/2023.

Магістерська робота складається із вступу, основної частини (три розділи), висновків то списку використаних джерел, що налічує 59 пунктів. Роботу викладено на 70 сторінках, кількість рисунків - 13, кількість таблиць – 5 та 4 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Економічна сутність та причини фінансового регулювання банківської діяльності

Фінансові ринки є важливою складовою сприяння економічному зростанню, розвитку та стабільності. Тому країнам в усьому світі рекомендується робити все можливе, щоб не перешкоджати розвитку фінансових ринків, включаючи банківську систему, яка є особливо важливою складовою. Банки відіграють важливу роль не лише у наданні кредитів для фінансування споживання та інвестиційних проектів, але й є каналом, через який проводиться монетарна політика, а також слугують платіжним механізмом, за допомогою якого здійснюються транзакції. Проте, очевидно, що роль банків змінюється в міру того, як країни проходять різні етапи економічного розвитку. З економічним розвитком країн кредитна роль банків зменшується, тоді як роль ринків капіталу стає більш важливою. Такий розвиток подій сприяв посиленню конкурентного тиску на банки, особливо в економічно більш розвинених країнах, що призвело до консолідації банківської галузі та розширення спектру продуктів і послуг, які пропонують банки. Одночасно зі зміною ролі банківської діяльності змінюються і способи регулювання та нагляду за банками.

Банківська справа є важливою частиною світової економіки, а банківське регулювання є критично важливим інструментом для забезпечення стабільності та ефективності банківського сектора. Банківське регулювання захищає споживачів, гарантуючи, що банки підтримують достатній рівень капіталу, розкривають ризики, притаманні їхній бізнес-діяльності, і дотримуються надійних методів управління ризиками.

Регулювання також важливо, оскільки воно сприяє фінансовій стабільності, обмежуючи здатність банків брати участь у діяльності, яка може призвести до системної кризи. Крім того, банківське регулювання допомагає гарантувати, що банки можуть служити надійними джерелами кредиту для підприємств і домашніх господарств. Загалом, банківське регулювання відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки та надійності банківського сектору.

Банківське регулювання – це процес встановлення та забезпечення виконання правил для банків та інших фінансових установ. Але в чинних нормативно-правових актах та в інших економічних працях немає узагальненого визначення поняття «банківське регулювання». Погляди вчених та практиків на зміст даного поняття представлені в Таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «банківське регулювання»

Автор	Суть явища	Зміст явища	Результат явища
Міщенко В. І., Яценюк А. П., Коваленко В. В.,	відповідна правової бази	що регламентує діяльність банків, ухвалення відповідними установами, уповноваженими державою, положень, що регламентують функціонування банків	для надійного та ефективного функціонування банківської системи
Дибя М. І., Конопатська Л. В., Гойванюк М. П.	система специфічних правил поведінки нормативного характеру,	сформульованих державними органами, і заходів, за допомогою яких держава через центральний банк або відповідний орган банківського нагляду займається забезпеченням стабільного, безпечного функціонування банків як всередині країни, так і за кордоном	-
Гудзь Т. П.	система норм	що регулює функціонування банків, визначає загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства	-

Джерело: створено автором на основі [9; 11; 19]

Основну мету регулювання банківської діяльності викладено у Законі України «Про банки і банківську діяльність» – «це правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків України та створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника» [30].

В.І. Міщенко описуючи «банківське регулювання» робить акцент на нормативно-правовій базі та не визначає інструменти та індикатори, якими досягається та характеризується надійне та ефективне функціонування банківської системи [19]. Дане визначення потребує розкриття особливостей поняття «ефективної банківської системи» або кількісних параметрів, що могли б визначити її ступінь [20].

Для точного визначення концепції, запропонованої М.І. Дибом, потрібні додаткові параметри ефективності, які забезпечать стабільне та безпечне функціонування банку як в країні, так і за кордоном [11]. Автор Т.П. Гудзь також додає корисну інформацію, зазначаючи відмінність між банківським регулюванням та банківським наглядом, які взаємодоповнюють одне одного [9]. Банківський нагляд контролює дотримання банками встановлених правил, що встановлюються банківським регулюванням.

Іноземні вчені стверджують, що банківське регулювання - це поєднання наглядової та обмежувальної політики, спрямованої як на захист банківського сектору від надмірного прийняття ризиків, так і на мінімізацію моральних ризиків. Банківське регулювання змінилося у відповідь на складність, турбулентність і розвиток банківського сектору протягом останніх десятиліть, наприклад, мета банківського нагляду змінилася з моніторингу банківської діяльності на сприяння внутрішньому управлінню. Крім того, значно посилилися вимоги до банківського капіталу. Ринкові механізми дисциплінування банківської діяльності стали ключовою метою нагляду і формують три стовпи Базельських угод [48].

Банківське регулювання - це система державних заходів, спрямованих на забезпечення стабільного розвитку економіки та підтримку функціонування

банківської системи. Це досягається шляхом використання методів та інструментів регулювання банківської діяльності, запобігання негативним тенденціям у банківському секторі та встановлення умов нагляду за діяльністю банків. Банківське регулювання має два аспекти: як функція державного управління, що забезпечує реалізацію політики держави, та як управлінська діяльність з власними методами, інструментами та формами реалізації [20].

Банківське законодавство також розроблено для сприяння безпечній та надійній банківській практиці шляхом забезпечення банків достатньою кількістю капіталу для покриття своїх ризиків, запобігання їх участі в нечесних чи оманливих діях та забезпечення доступу споживачів до інформації про їхні права та можливості.

Крім того, органи банківського регулювання також здійснюють нагляд за діяльністю банків і забезпечують дотримання нормативних актів. Банківське регулювання зумовлене економічним занепокоєнням щодо здатності банківських кредиторів (вкладників) контролювати ризики, що виникають на стороні кредитування, а також мікро- та макроекономічним занепокоєнням щодо стабільності банківської системи у випадку банківської кризи. Банки жорстко регулюються з різних причин. Перш за все, банки мають справу з великими сумами грошей, що робить їх основною мішенню для злочинців. Крім того, банки відіграють вирішальну роль в економіці, і їх крах може мати руйнівні наслідки [53].

Крім того, банки діють як посередники між позичальниками та кредиторами, допомагаючи розподіляти капітал для найбільш продуктивного використання. Без банківського регулювання банки могли б вільно брати участь у ризикованій поведінці, яка могла б призвести до банкрутства банків і фінансової кризи. Щоб запобігти цьому, регулятори повинні стежити за діяльністю банків, щоб переконатися, що вони надійні та стабільні [5]. Деякі з речей, які контролюються, включають фінансову стабільність банку, дотримання ним законів про боротьбу з відмиванням грошей і його практику кредитування. Регулюючи діяльність банків, органи влади можуть допомогти запобігти банкрутству банків і захистити економіку [55].

Основні переваги та недоліки застосування системи регулювання банківської діяльності наведені на рисунку 1.

Суть банківського регулювання полягає у виконанні функцій, які впливають на розвиток банківського бізнесу та забезпечують подальший економічний розвиток. З урахуванням результатів наукових досліджень та законодавчих положень, можна виділити наступні функції банківського регулювання:

1. Інституціональна - функція формування та розвитку інституціонального середовища, що спрямована на розробку, прийняття та реалізацію законодавчих і нормативно-правових актів; розвиток конкурентного середовища у банківництві.

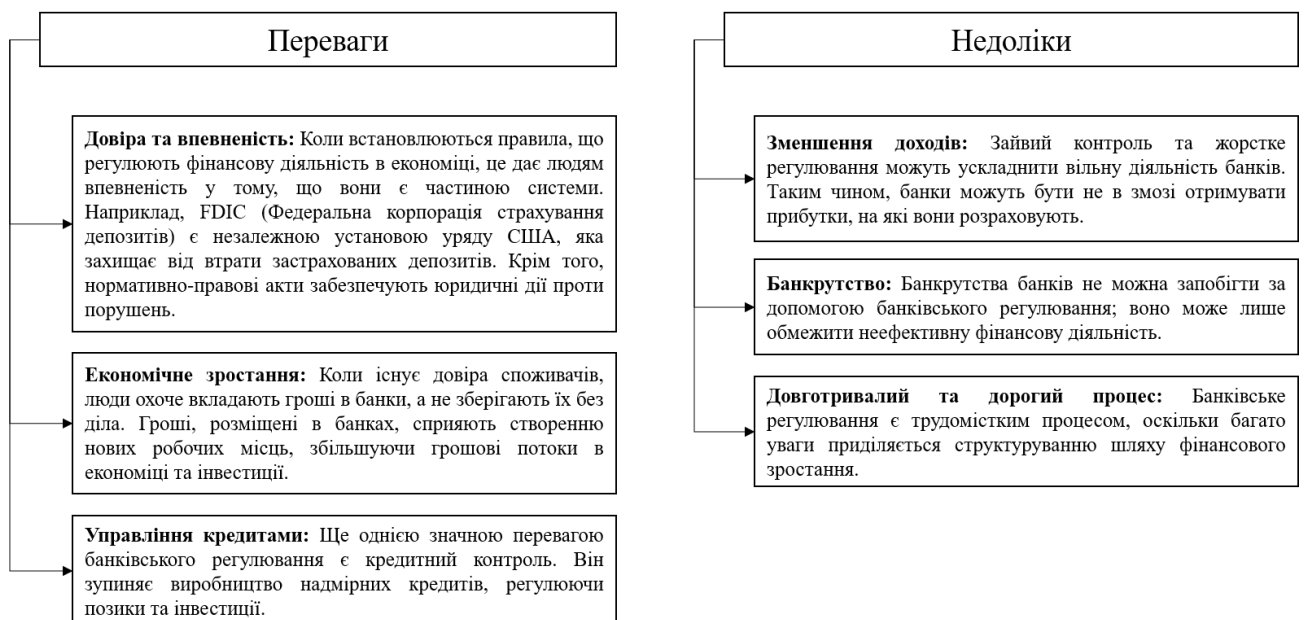

Рис 1.1 Переваги та недоліки регулювання банківської діяльності

Джерело: створено автором на основі [55]

2. Регламентуюча - функція проявляється в регламентації процесу організації банківського бізнесу; регулюванні діяльності банків на кредитному, валютному та фондовому ринках [5].

3. Соціальна - функція забезпечення соціальної допомоги та захисту прав учасників банківського ринку, проявляється в формування системи прав захисту вкладників і кредиторів банку; стимулювання реалізації банками пільгових програм кредитування для незахищених верств населення; організація розробки

програм фінансової підтримки сектору малого та середнього бізнесу, підприємців – фізичних осіб.

4. Контрольна - функція реалізації державного контролю за діяльністю банків, виявлення порушень чинної законодавчої та нормативно-правової бази; забезпечення адекватного реагування наглядових структур щодо застосування заходів впливу до порушників.

5. Захисна - функція забезпечення безпеки банківського сектору країни, виявлення та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз банківській системі; здійснення комплексу оперативних і довгострокових заходів щодо їх попередження та нейтралізації; створення фонду засобів забезпечення фінансової стійкості банківської системи та ефективне управління ними повсякденно і у надзвичайних ситуаціях.

6. Координаційна - функція налагодження взаємодії між регулюючими органами державної влади, налагодження обміну інформацією завдяки спостереженням, висновкам між органами, що здійснюють державне регулювання банківської системи; забезпечення вільного доступу до інформаційних баз даних одне одного; проведення спільних нарад [11].

7. Інтеграційна - функція сприяння входженню на світовий банківський ринок, налагодження тісної співпраці з міжнародними організаціями, що здійснюють регулювання міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносин; є форумом для міждержавного обговорення проблем банківського регулювання та нагляду; забезпечують збір належної інформації та проводять статистичні, науково-дослідні роботи з актуальних питань банківського регулювання [11].

Найважливішим обґрунтуванням регулювання банківської діяльності є занепокоєння щодо безпеки та стабільності фінансових установ, фінансового сектору в цілому та платіжної системи. Схеми обов'язкового страхування депозитів запроваджуються для того, щоб уникнути масового вилучення вкладів з банків. Вимоги до достатності капіталу гарантують, що банки не стануть надто вразливими. Інтервенції кредитора останньої інстанції мають полегшити тимчасову неліквідність стресовому періоді. Регулювання сприяє підвищенню

прозорості в банківському секторі. Положення вимагають від банків розкривати свою фінансову звітність та іншу важливу інформацію, яка допомагає інвесторам і регуляторам зрозуміти, як працюють банки.

Основною метою державної політики є забезпечення безпеки та надійності банків, тому уряд повинен активно розробляти політику, спрямовану на недопущення банкрутства банків та обмеження паніки населення. Багато країн вимагають, щоб банки мали статут, щоб займатися банківською діяльністю та мати право на державну підтримку, наприклад, надзвичайні позики від центрального банку та страхування банківських депозитів до певної суми.

Зазвичай норми спрямовані на зниження банківських ризиків. Для глобальних банків важливо мати достатньо капіталу, щоб уникнути системного ризику та захистити стабільність світової фінансової системи. Крім того, норми вимагають від банків зберігати мінімальний рівень ліквідних активів та мати стабільні, довгострокові джерела фінансування.

1.2 Інструменти фінансового регулювання банківської діяльності

Методи регулювання є набором засобів для впливу на певний об'єкт. Метод банківського регулювання визначається як комплекс інструментів, які використовуються для контролю за банківською системою, здійснюваного органами державної влади, відповідальними за банківське регулювання.

Регулювання діяльності банків може мати адміністративну та індикативну форму. Адміністративне регулювання забезпечує правильне функціонування банківської системи відповідно до законодавства та нормативних актів. Індикативне регулювання спрямоване на збереження стабільності грошової одиниці, яка є передумовою для економічного зростання та підтримки високого рівня життя населення [44].

Основні елементи банківського регулювання зображені на Рисунку 1.2. До основних елементів фінансового регулювання банків можна віднести встановлення

економічних нормативів, проведення оцінки діяльності банків на основі рейтингової оцінки та банківський нагляд на основі оцінки ризиків.

Економічні нормативи діяльності банків – це показники, встановлені НБУ з метою регулювання банківської діяльності на основі безвиїзного нагляду для здійснення моніторингу діяльності окремих банків і банківської системи в цілому. НБУ встановлює економічні нормативи, що є обов’язковими до виконання усіма банками [12].

Згідно з Постановою НБУ № 368 «Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні» вимоги до діяльності банківських установ поділяться на 4 групи: нормативи капіталу, нормативи ліквідності, нормативи кредитного ризику, нормативи інвестування та спеціальні вимоги щодо діяльності банків.

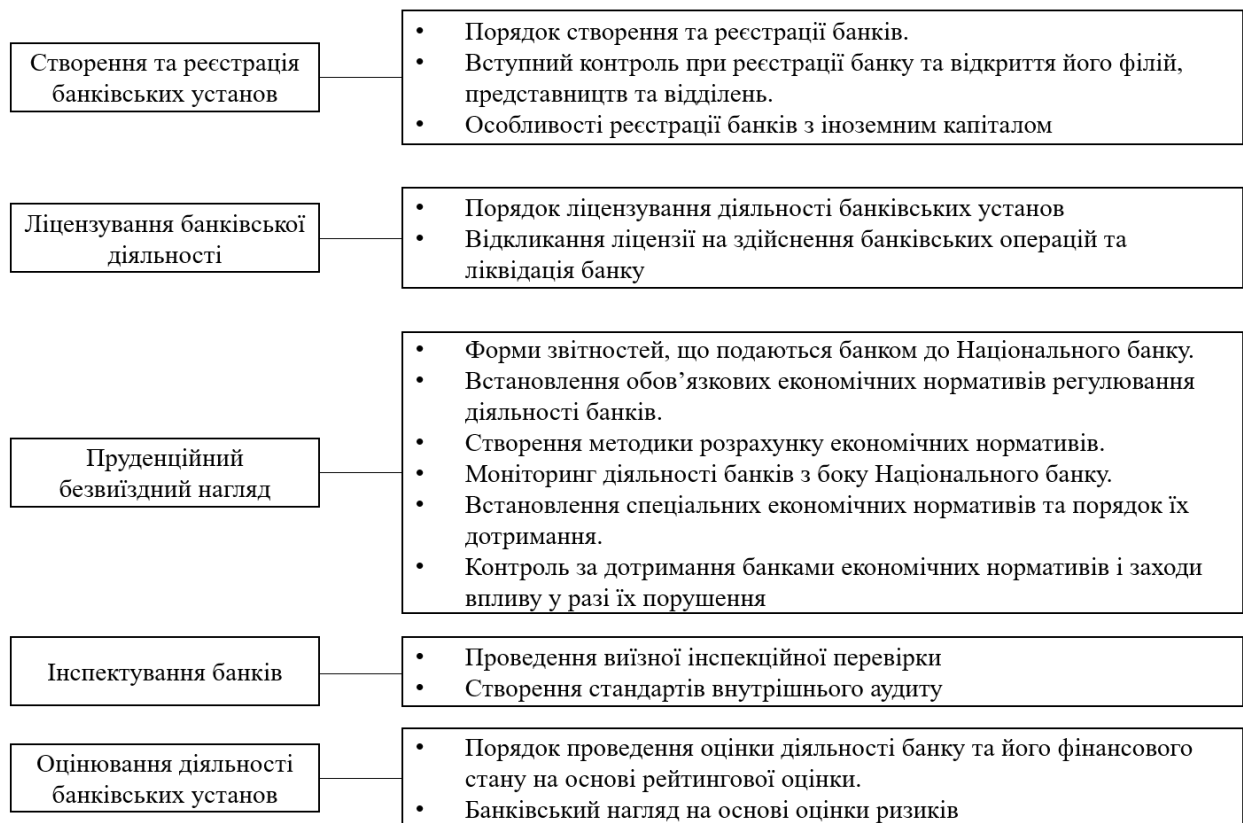

Рис.1.2 Основні елементи регулювання та нагляду за діяльністю банківських установ

Джерело: складено автором на основі [4]

Нормативи капіталу для банків є одним із головних інструментів банківського регулювання, які встановлюються регулятивними органами з метою

забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників [44]. Капітал банку - це його власні кошти, які можуть використовуватися для покриття втрат та ризиків, пов'язаних з діяльністю банку. Нормативи капіталу встановлюють мінімальні розміри капіталу, який має бути у банку, щоб він міг забезпечувати свої функції та виконувати свої зобов'язання перед клієнтами.

Нормативи капіталу також допомагають забезпечити високий рівень відповідальності та дисципліни банків, оскільки вони змушують банки підтримувати достатній рівень капіталу та визначені пропорції між різними видами капіталу, щоб вони могли ефективно управляти ризиками та уникати надмірного ризику.

Крім того, нормативи капіталу також використовуються як інструмент для контролю за ризиками, пов'язаними з банківською діяльністю, та для забезпечення стабільності банківської системи в цілому. Зокрема, вони можуть бути скореговані в залежності від рівня ризиків, які виникають у банку внаслідок змін в економічному середовищі.

З метою контролю за розміром капіталу банків НБУ встановлює наступні нормативи капіталу:

- Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1) має становити 200 млн грн [32]. Регулятивний капітал банку - це фінансові ресурси, які банк повинен мати в наявності згідно з вимогами регуляторів, щоб забезпечити фінансову стійкість та можливість оплатити свої зобов'язання у разі непередбачуваних фінансових втрат. Цей капітал також відомий як "базовий капітал" і включає в себе власний капітал банку та накопичені прибутки. Регулятивний капітал – сукупність основного (1-го рівня) капіталу та додаткового (2-го рівня) капіталу [32].

- достатності (адекватності) регулятивного капіталу – Н2 (не менше 10%). Значення нормативу достатності регулятивного капіталу відображає здатність банку вчасно та повністю виконати свої зобов'язання, які виникають з операцій з грошовими коштами, такими як торгівля або кредитування. Високе значення цього показника свідчить про те, що банк має велику кількість власного капіталу, що відповідає високому рівню ризику. З іншого боку, низьке значення показника

означає, що банк має менше власного капіталу та відповідно більше ризику прийняти на себе його кредитори або вкладники [32].

- достатності основного капіталу (НЗ) - не менше ніж 7% та визначається як співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику [32].

Нормативи ліквідності для банків встановлюються регуляторними органами з метою забезпечення того, що банки завжди мають достатню кількість ліквідних активів, таких як готівка, банківські депозити та інші короткострокові інструменти, для того, щоб забезпечити вчасну та повну виплату своїх зобов'язань перед клієнтами та іншими кредиторами в разі фінансових труднощів.

Банки можуть стикнутися з ризиком ліквідності, що означає, що вони можуть зіткнутися з недостатньою кількістю грошових коштів для покриття своїх витрат. Це означає, що банк може стати неспроможним розрахуватися зі своїми зобов'язаннями у встановлений термін через те, що фінансові активи банку не будуть швидко конвертовані у готівку без суттєвих втрат у певних умовах [32].

З метою контролю за станом ліквідності банків Національний банк установлює такі нормативи ліквідності:

- коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами ($LCR_{\text{вв}}$) та в іноземній валюті ($LCR_{\text{ів}}$). LCR вимагає, щоб банк завжди мав достатню кількість ліквідних активів, щоб забезпечити свої зобов'язання впродовж 30-денного періоду, якщо виникнуть стресові умови. Банк повинен мати не менше 100% ліквідних активів, щоб покрити свої зобов'язання на період 30 днів в стресових умовах. Цей показник визначається як відношення ліквідних активів, які можна легко конвертувати в готівку, до загальних витрат банку за 30 днів, які включаються в балансову звітність [31; 33].

- коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) має бути не менший ніж 100% - починаючи з 01 квітня 2023 року. NSFR вимірює співвідношення між стійким джерелом фінансування та використанням цих коштів на тривалий період часу, зазвичай більше 1 року. NSFR визначається як відношення стійких джерел фінансування до активів з урахуванням їхньої ліквідності на період

1 року. Таким чином, цей показник вимагає від банків мати достатньо стабільного джерела фінансування, щоб забезпечити довгострокові активи, які використовуються для заробітку прибутку [34].

Банки повинні мати ефективну стратегію та процедури, які дозволяють виявляти, розраховувати, оцінювати, контролювати та управляти кредитним ризиком, включаючи операції з пов'язаними з банком особами та великими ризиками щодо контрагентів та груп пов'язаних контрагентів. Ці процедури мають охоплювати весь процес кредитування, включаючи видання кредиту, оцінку його ризиків та управління кредитним та інвестиційним портфелем [30].

Нормативи кредитного ризику змушують банки встановлювати внутрішні ліміти на кредитні операції з різними контрагентами, секторами економіки та регіонами, що допомагає розподіляти ризики та зменшувати можливі втрати. Також вони забезпечують відповідну кількість капіталу у банку, що необхідна для покриття ризику втрат від кредитних операцій.

Для зменшення банківських ризиків НБУ встановлює наступні нормативи кредитного ризику:

- Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) не має перевищувати 25%;
- Норматив великих кредитних ризиків (Н8) не має перевищувати 8-кратний розмір регулятивного капіталу банку;
- Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) не має перевищувати 25% [34].

Нормативи інвестування для банку необхідні для забезпечення ефективного управління ризиками від інвестування коштів в різні фінансові інструменти, такі як акції, облігації, фондові індекси, валютні пари та інші. Ці нормативи встановлюють максимальний допустимий рівень вкладення коштів банку в окремі фінансові інструменти та в загальний портфель, що дозволяє зменшити ризики втрати коштів та підвищити стійкість банку до змін ринкових умов.

Крім того, нормативи інвестування можуть включати в себе обмеження щодо інвестування в певні типи активів, такі як нерухомість, товари, сировина або

інші високоризикові активи. Це дозволяє зменшити ризики втрати коштів, пов'язаних з високоризиковими інвестиціями.

Щоб зменшити ризик інвестування, пов'язаний зі здійсненням банками інвестицій та операцій з цінними паперами, Національний банк України встановлює наступні нормативи:

- Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною банківською установою (Н11) не більше 15%;
- Норматив загальної суми інвестування (Н12) не більше 60% [34].

Крім цього Національний банк також застосовує буфери капіталу для регулювання банківської діяльності, а саме буфер консервації, контрциклічний буфер, буфер системної важливості, якщо банк набув статусу системно важливого банку, буфер системного ризику.

Для забезпечення фінансової стійкості в умовах несприятливої економіки банки потребують нарощення капіталу. Однак високі вимоги до капіталу можуть обмежувати розвиток та прибутковість банківського сектору [3]. З цією метою Базель III рекомендує використовувати буфери капіталу, які дозволяють нарощувати капітал банку і використовувати його в майбутньому як запас безпеки. Буфери капіталу є гнучкішими, оскільки їх можна зменшувати або збільшувати залежно від економічної ситуації, не порушуючи основних вимог до капіталу банків [3].

Ускладнення економічного та політичного становища підвищує значення надійності банків, які мають достатню стійкість та можуть вчасно виконувати свої зобов'язання. Це потребує оцінки фінансової діяльності банків як для їх клієнтів, так і для банків, щоб вивчити зовнішнє середовище та їх конкурентоспроможність. Тому рекомендується проводити порівняльний аналіз фінансових показників банку з іншими банками, використовуючи сучасні методи та моделі рейтингового оцінювання, а не тільки внутрішній аналіз діяльності банку [36].

Банківські установи оцінюються за рейтинговою системою CAMELS, що була розроблена в Сполучених Штатах як наглядова рейтингова система для оцінки загального стану банку. CAMELS - це аббревіатура, яка представляє шість факторів,

які враховуються для рейтингу, що зображені на Рисунку 2.3. На відміну від інших нормативних коефіцієнтів або рейтингів, рейтинг CAMELS не оприлюднюється. Він використовується лише вищим керівництвом для розуміння та регулювання можливих ризиків. Наглядові органи використовують бали за шкалою від 1 до 5, щоб оцінити кожен банк. Сила CAMEL полягає в його здатності визначати фінансові установи, які виживуть, і ті, що зазнають краху.

Рис. 2. 3 Складові методики CAMELS

Джерело: складено на основі [4; 36]

Регулювання на основі ризиків можна описати як інструмент досягнення пропорційності. Пропорційність закладена в багатьох міжнародних стандартах нагляду, і це особливо важливо в країнах, де інновації трансформують фінансовий сектор. Органи нагляду, орієнтовані на ризики, створюють профілі ризиків, проводять оцінку ризиків і контролюють індикатори для систематичного визначення, вимірювання та моніторингу ризиків, визначення ймовірності того, що ризик матеріалізується, і яким може бути його потенційний вплив. Це дозволяє їм краще розуміти поточні та нові ризики та розподіляти обмежені ресурси на сектори, постачальників і продукти, які становлять найбільший ризик для цілей нагляду.

1.3. Характеристика міжнародних стандартів регулювання та нагляду банківської діяльності

На початку 70-х років фінансові системи в усьому світі характеризувалися значними регуляторними обмеженнями, такими як контроль за відсотковими ставками та обсягами кредитів, обмеження доступу до ринків, а в деяких випадках - контроль за розподілом фінансів між альтернативними позичальниками [2]. Ці регуляторні обмеження слугували досягненню низки політичних цілей. Прямий контроль використовувався для розподілу фінансування між пріоритетними галузями з метою обґрунтування політики національного лідера; обмеження доступу до ринку та конкуренції частково мотивувалися занепокоєнням щодо фінансової стабільності; контроль за відсотковими ставками мав на меті утримувати низьку вартість кредитів, що часто призводило до кредитного нормування [54].

Більш ринковий підхід до банківського регулювання був започаткований Базельською угодою в липні 1988 року. Угода вимагала від найбільших міжнародних банків у групі з 12 країн досягти 8% співвідношення між капіталом та активами, зваженими на ризик, з початку 1992 року [51]. Згодом розширення спектру та ускладнення фінансових інструментів зробило очевидними обмеження, можливо, занадто простого дизайну системи достатності капіталу 1988 року. Вже у 1997 році Базельський комітет з банківського нагляду, прагнучи ще більше посилити банківський нагляд як у країнах G10, так і в ряді країн з економікою, що розвивається, випустив набір «Основних принципів», які встановлюють мінімальні вимоги до банківського нагляду [54].

Базель 1 був випущений, щоб забезпечити основу для управління ризиками з точки зору достатності капіталу банку. Основною проблемою тут була достатність капіталу банків. Однією з головних причин цього була латиноамериканська боргова криза на початку 1980-х років, коли комітет зрозумів, що коефіцієнти капіталу міжнародних банків з часом зменшуються [57].

Нарешті, у червні 2004 року Базельський комітет з банківського нагляду опублікував переглянута концепцію (Базель 2) для вимірювання достатності капіталу та визначення нових мінімальних вимог до капіталу банків. Основною метою Базеля 2 було замінити вимогу щодо мінімального капіталу необхідністю проведення наглядової перевірки достатності капіталу банку. Базель 2 складається з 3 основних елементів:

- Вимоги до мінімального капіталу, спрямовані на розвиток і розширення стандартизованих правил, викладених у Базелі 1.
- Наглядова перевірка достатності капіталу установи та процесу внутрішньої оцінки.
- Ефективне використання розкриття інформації як важеля зміцнення ринкової дисципліни та заохочення ефективної банківської практики

Нову структуру було розроблено з наміром покращити те, як вимоги до регулятивного капіталу відображають базові ризики, і краще впоратися з фінансовими інноваціями, які відбулися в останні роки. Зміни спрямовані на винагороду та заохочення до постійного вдосконалення вимірювання та контролю ризиків. Нова система заохочує банки розробляти власні внутрішні системи управління ризиками для більш точного та досконалого розрахунку мінімальних вимог до капіталу, а наглядовий орган повинен бути присутнім при підтвердженні адекватності системи.

Система вимог до капіталу, створена в рамках Базельського комітету, проклала шлях до розвитку сильнішої конкуренції в банківській сфері. Ринкова дисципліна та конкуренція замінили інші, набагато більш інтервенціоністські та дискреційні інструменти регулювання. Не викликає сумніву той факт, що в усьому світі банки стикаються з більшою конкуренцією як з боку нових учасників банківського сектору, так і з боку інших фінансових компаній.

Потреба в оновленні Базеля 2 особливо відчувалася через фінансовий крах Lehman Brothers – глобальної компанії з надання фінансових послуг, яка була оголошена банкрутом у вересні 2008 року. Підводні камені в корпоративному управлінні та управлінні ризиками призвели до розробки цієї угоди, яка буде діє з

2019 року. Банківський сектор увійшов у фінансову кризу, маючи надто великий рівень левериджу та неадекватні запаси ліквідності. Таким чином, основна мета Базеля 3 полягає в тому, щоб визначити додатковий рівень звичайного капіталу (буфер збереження капіталу) для банків. У разі порушення обмежує виплати, щоб допомогти виконати вимоги щодо мінімального загального капіталу. Елементами Базелю 3 є:

- Антициклічний буфер капіталу, який накладає обмеження на участь банків у загальносистемних кредитних бумагах з метою зменшення їхніх втрат у кредитних зривах;
- Коефіцієнт левериджу – мінімальна сума капіталу, що покриває збитки, відносно всіх активів банку та позабалансових позицій незалежно від ваги ризику;
- Вимоги до ліквідності – мінімальний коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт покриття ліквідності (LCR), призначений для забезпечення достатньої кількості готівки для покриття потреб у фінансуванні протягом 30-денного періоду стресу; довгостроковий коефіцієнт, коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR), призначений для усунення розбіжностей строків погашення за всім балансом;
- Додаткові пропозиції для системно важливих банків, включаючи вимоги щодо додаткового капіталу, збільшеного умовного капіталу та посилених механізмів транскордонного нагляду та вирішення проблем [23].

Порівняння особливостей Базельських угод викладено в Таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Розвиток міжнародних підходів до банківського регулювання

	Основана мета	Об'єкт	Інструменти регулювання	Фокус на ризики
Basel 1 (1998)	встановлення мінімальних вимог до капіталу банків	Міжнародні банки	Капітал, достатність капіталу	Мінімальний фокус на ризики, розглядається лише кредитний ризик

Продовження Таблиця 1.2

Basel 2 (2006)	запровадження обов'язкового нагляду та подальшого посилення мінімальних вимог до капіталу	Міжнародні банки та банківські групи	Достатність капіталу, вимоги до мінімального капіталу, наглядова перевірка достатності капіталу, ефективне використання розкриття інформації	Запроваджено 3-компонентний підхід до управління ризиками. Включає широкий спектр ризиків, включаючи операційні, стратегічні та репутаційні ризики.
Basel 3 (2011)	визначення додаткового буферу власного капіталу, який повинні підтримувати банки та зміцнення ліквідності	Системно важливі банки, групи, національні та глобальна банківські системи.	Капітал, достатність капіталу, вимоги до якості та кількості регулятивного капіталу, буфери капіталу, коефіцієнт левереджу, вимоги до ліквідності, інструментарій контрциклічного регулювання	Оцінка ризику ліквідності на додаток до ризиків, викладених у Базелі 2

Джерело: складено автором на основі [54]

Різниця між угодами Базель 1, 2 і 3 головним чином пов'язана з відмінностями між їхніми цілями, для досягнення яких вони були створені. Незважаючи на те, що вони значно відрізняються за стандартами та вимогами, які вони представили, усі 3 орієнтовані таким чином, щоб керувати банківськими ризиками у світлі швидкої зміни міжнародного бізнес-середовища. З розвитком глобалізації банки взаємопов'язані скрізь у світі. Якщо банки приймають непрораховані ризики, можуть виникнути катастрофічні ситуації через величезну кількість залучених коштів, і негативний вплив може незабаром поширитися на багато країн. Фінансова криза, що почалася в 2008 році і спричинила значні економічні втрати, є найкращим прикладом цього.

РОЗДІЛ 2

СТАН ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1 Макро- та мікропруденційне регулювання банківської діяльності

Пруденційні інструменти, що стосуються банківської системи, відіграють важливу роль в інструментарії політики сприяння фінансовій стабільності. Вони є інструментами, які найчастіше використовуються для реалізації як мікропруденційної, так і макропруденційної політики. Повна відмінність між цими двома типами політики є розмитою, і їхні відмінності здебільшого ґрунтуються на конкретній перспективі, що використовується. Мікропруденційна політика спрямована на забезпечення надійності окремих фінансових установ, тоді як макропруденційна політика має на меті стримування системних ризиків у фінансовій системі в цілому. Системні ризики у банківській сфері - це ризики, що виникають у зв'язку з можливістю поширення фінансових проблем від одного банку до іншого, а також на рівні всього фінансового сектору [21]. Причини виникнення системних ризиків в банківській сфері зображені на Рисунку 2.1

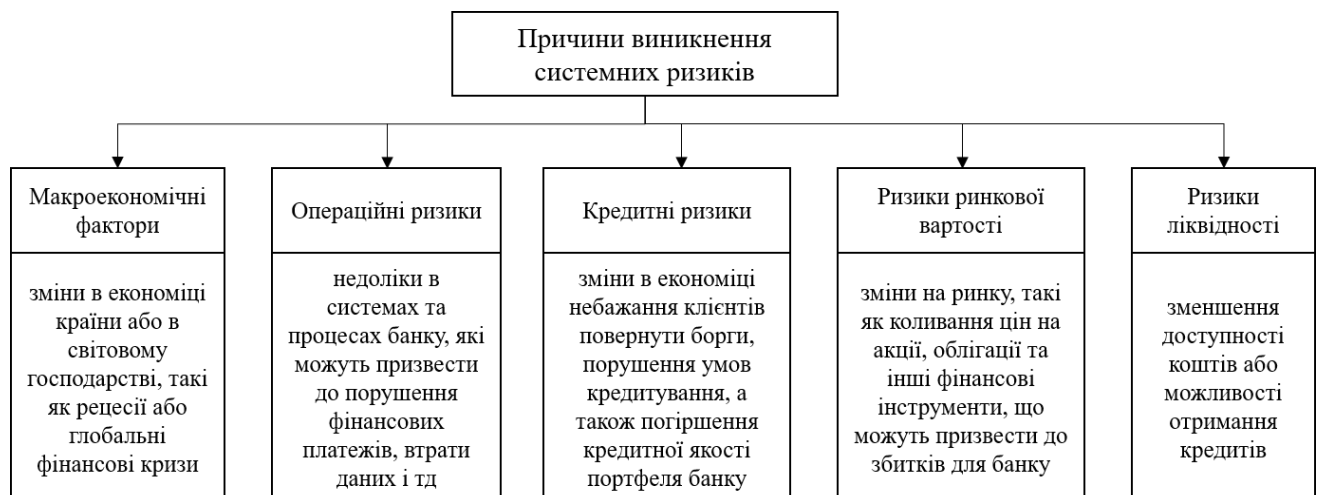

Рис 2.1 Причини виникненні системних ризиків в банківському секторі

Джерело: складено автором на основі [15; 19]

У більшості країн банки завжди зобов'язані підтримувати встановлений законом мінімальний рівень капіталу. Початковий капітал призначений для фінансування початкового етапу діяльності банку та забезпечення його обіговими коштами на ранніх стадіях розвитку, скажімо, протягом щонайменше трьох років, після чого, як правило, можна очікувати, що новий банк почне отримувати прибутки. Якщо капітал впаде нижче цього встановленого законом мінімуму, банк перестане відповідати ліцензійним вимогам і ризикує і втратити ліцензію. Тому на практиці важливо, щоб банки починали свою діяльність з рівнем капіталу, вищим за абсолютний мінімум, щоб мати можливість покривати збитки в початковий період своєї діяльності. Важливо, щоб акціонери фінансували початковий капітал грошовими коштами, на основі власних чистих активів, а не основі запозичених коштів. Таке зобов'язання необхідне для того, щоб гарантувати, що засновники банку є щиро відданими його майбутній життєздатності [19]. Досвід багатьох країн показує, що банки є особливо вразливими в перші роки свого існування. Рівень банкрутства нових банків набагато вищий, ніж в установ, що існують довше, тому нормативи капіталу також повинні бути вищими в перші роки діяльності банку.

Мікропруденційний нагляд має на меті забезпечення надійності фінансових установ та захисту їхніх клієнтів, вкладників та кредиторів. Фінансовий нагляд повинен вчасно виявляти та реагувати на проблеми окремих банків, іноді це може призвести до їх ліквідації [19]. Установи, які не можуть відповідати мінімальним вимогам тривалий період часу, становлять загрозу для стійкості фінансового сектору. Між цими двома видами політики можуть виникати конфлікти інтересів. Вимоги до капіталу банків є ключовою областю, де перетинаються мікропруденційний нагляд та макропруденційна політика [26].

Регулятори використовують мікро- та макропруденційні інструменти, які можна розділити на різні категорії, включаючи інструменти капіталу, ліквідності, секторальні та інші. Однак, жодна класифікація не є повною, оскільки регулятори можуть створювати нові інструменти, враховуючи стан розвитку та особливості фінансового сектору.

Основними мікропуденційними елементами є економічні нормативи банківської діяльності, що застосовуються для нагляду за фінансовими установами. Вони були розглянені у першому розділі. Жорсткі вимоги до капіталу можуть обмежувати розвиток та прибутковість банківського сектору, тому в Базельських рекомендаціях III використовується поняття буферів капіталу. Основне завдання буферів полягає в тому, щоб наростити економічний потенціал банку в капіталі, щоб використати його в майбутньому як подушку безпеки [42]. Буфери капіталу є гнучкими у плані регулювання в залежності від економічної ситуації, тобто їх можна збільшувати або зменшувати залежно від поточного стану банківського сектору, не зачіпаючи при цьому основних вимог до капіталу банків. Таким чином, буфери дають можливість регулювати окремі складові нагромаджень капіталу, що є важливим з точки зору швидкості реагування на зміни в економічній ситуації [47].

Розглянемо макропуденційні інструменти, що застосовуються в Україні:

1. Контрциклічного буферу капіталу.
2. Буферу консервації капіталу.
3. Буфер системної важливості, якщо банк набув статусу системно важливого банку.
4. Буфер системного ризику [17].

Контрциклічний буфер капіталу спрямований на забезпечення того, щоб вимоги банківського сектора до капіталу враховували макрофінансове середовище, в якому працюють банки. Його основною метою є використання резерву капіталу для досягнення ширшої макропуденційної мети захисту банківського сектора від періодів надмірного зростання сукупного кредиту, який часто асоціюється з накопиченням загальносистемного ризику. Тобто завдання контрциклічного буферу капіталу - обмежити кредитування банків шляхом підвищення вимог до їхнього капіталу. Тобто якщо НБУ вирішує, що економіка надто швидко нарощує кредити, в силу вступає контрциклічний буфер капіталу, таким чином кошти які надавалися під кредити банки змушені вкладати у свій капітал, щоб виконати нові вимоги державного Регулятора [44].

Завдяки своїй антициклічній природі, контрциклічний буфер капіталу також може допомогти в першу чергу запобігти фазі нарощування кредитного циклу під час спадів. Контрциклічний буфер встановлюється коли темпи зростання обсягів кредитів відрізняються від темпів зростання ВВП [28]. Наразі в Україні цей буфер не використовується через відсутність необхідності стимулювання кредитування. Діапазон потенційного розміру буферу коливається від 0 до 2,5%, залежно від того, наскільки економіка обтяжена кредитами.

Буфер системно важливих банків накладається лише на банки, які були віднесені Національним банком України до категорії системно важливих. Мета цього буферу - захистити великі вітчизняні банки під час економічної нестабільності шляхом створення додаткового резерву капіталу, який був накопичений заздалегідь [44]. Перелік системно важливих банків щорічно оновлюється НБУ, а розмір буферу варіюється залежно від категорії банків. Це є важливим, оскільки фінансові проблеми цих банків у час кризи можуть призвести до серйозних наслідків для економіки. У таких випадках держава часто змушена надавати фінансову допомогу, що призводить до додаткових витрат. Системно важливі банки мають значний вплив на банківську сферу, і їхнє банкрутство може спричинити ще більшу нестабільність в економіці. Тому, ефективніше дати можливість цим банкам самостійно підготуватися до можливих криз, збільшивши свій запас капіталу. Із початку 2021 року планувалося запровадити буфер системної важливості, але через світову фінансову кризу, спричинену пандемією COVID19, Національний банк України відтермінував його впровадження.

Функція буфера консервації капіталу подібна до функції буфера системної важливості, але він обов'язковий для всіх банків України. Ідея полягає в тому, що в період економічної кризи банки втрачають гроші, і зменшують кредитні програми, тоді як реальний сектор економіки найбільше потребує активізації кредитної діяльності, щоб зберегти стабільність. Буфер консервації капіталу може дати банкам можливість вивільнити кошти для кредитування вітчизняної економіки та поглинути збитки [47].

Деякі дослідники висловлюють занепокоєння щодо можливих негативних наслідків введення буферу консервації капіталу, який може зменшити дохідність банків і сповільнити розвиток економіки в цілому. За вимогами Національного банку, банки будуть змушені збільшувати свій капітал, що призведе до скорочення кредитних програм, що негативно позначиться на економічному зростанні. Але за результатами дослідження, проведеного Національним банком в 2018 році, вплив буферу консервації капіталу на економіку буде незначним, якщо бути вибіркоким у використанні сценаріїв його запровадження. Останній сценарій, коли Національний банк попередньо оголошує про початок впровадження буферів капіталу і робить це поетапно, дозволяє мінімізувати збитки економіки від падіння випуску продукції до 2,1% [10].

Буфер системного ризику можна використовувати, якщо існують системні ризики, на які не враховуються інші макропруденційні інструменти, наприклад контрциклічний буфер капіталу або буфер системної важливості. Буфер можна використовувати як для вирішення загальних системних ризиків, так і для ризиків, пов'язаних із підмножиною ризиків банку. Загальні системні ризики можуть бути пов'язані з розміром сектору, концентрацією впливу, високим ступенем взаємозв'язку або більшим ризиком зараження через негативний шок для економіки. Також можна використовувати буфер для вирішення ризиків, пов'язаних із підмножиною ризиків, наприклад, ризиків, пов'язаних із кредитуванням певної галузі чи певного географічного регіону. Даний буфер в Україні НБУ запровадив у грудні 2021 року. Національний банк установлює розмір буфера системного ризику в межах 0 – 3 % від загального обсягу ризику банку.

Для попередження виникнення системних ризиків Національний банк проводить стрес тестування банківської системи. Стрес-тестування дозволяє оцінити наслідки економічного шоку для фінансових установ і визначити рівень втрат, які він може спричинити в системі. НБУ здійснює тестування банків на мікро та макро рівнях. На мікро рівні проводиться оцінка якості активів банків. На основі результатів тестування, НБУ встановлює додаткові вимоги до банків, які можуть включати формування додаткових буферів капіталу або реструктурування активів

та бізнес-процесів, щоб забезпечити стійкість установ на випадок кризи. На макро рівні відбувається будівництво базового та несприятливого сценаріїв, щоб побачити як банки переживуть кризові явища. НБУ здійснює стрес-тестування банків, в яких зосереджено 90% активів банківського сектору [26].

Україні наближається до європейських країн в сфері впровадження сучасних інструментів регулювання та нагляду. За останні 5 років було законодавчо затверджено впровадження беферів капіталу для банків та оновлено показники ліквідності, а саме коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) та коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR), що прийшли на заміну засарілим нормативам ліквідності Н4 та Н5. Але на практиці ще не застосовувались буфери капіталу тому що виникли несподівані кризові явища. В період економічної кризи не доцільно накладати на банки додаткові вимоги щодо капіталу, оскільки вони можуть не мати достатніх ресурсів для їх виконання. Тому рішення не додавати банкам додаткового тиску є логічним.

Світова пандемія та початок воєнний дій на території України затягнули плани НБУ щодо подальшої трансформації банківської системи, але це дозволить Регулятору отримати важливу аналітичну інформацію. Україна зможе спостерігати, чи виконують банки вимоги щодо формування буферів капіталу в інших країнах, та як це вплине на стабільність банківських ринків та можливість надання додаткових кредитів економіці.

2.2 Результативність інструментів антикризового регулювання банківської діяльності

Одним із інструментів регулювання є резервні вимоги: встановлення державою вимог щодо мінімального рівня резервів, які банки повинні мати на рахунках у центральному банку. Це дозволяє забезпечити ліквідність банків та мінімізувати ризик банкрутства.

Станом на лютий 2023 року норматив обов'язкового резервування за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках становив збільшилися з 5% до 10% за коштами у національній валюті та з 15% до 20% за коштами в іноземній валюті [19]. За строковими коштами на рахунках юридичних та фізичних осіб норматив обов'язкового резервування в національній валюті залишиться на рівні 0%, а в іноземній – на рівні 10% [24]. На Рисунку 2.2 можна побачити що сума обов'язкових резервів банків поступово зростала з 44,3 млрд. грн. з початку 2017 року до 69,4 млрд. грн. до кінця 2022 року. А в лютому 2023 р. резерви збільшилися на 107% і становили 144 млрд. грн. внаслідок збільшення їхньої норми обов'язкового резервування.

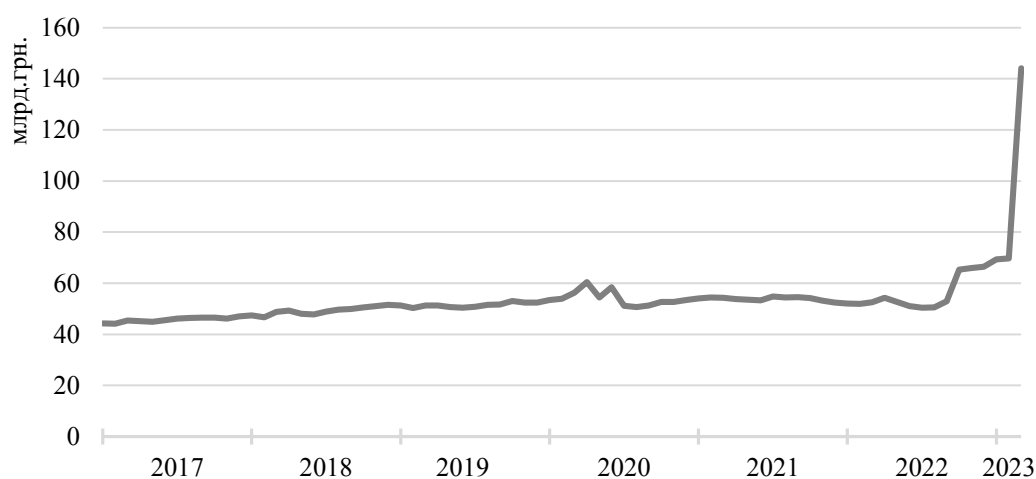

Рис. 2.2. Динаміка обов'язкових резервів банків України 2017-2022 рр.

Джерело: створено автором на основі [17]

Збільшення обов'язкових резервів банків може мати наступні наслідки:

- Зменшення ліквідності банків, оскільки більша частина їх грошей буде затримуватись в цих резервах. Це може призвести до збільшення вартості кредитів та зменшення їх доступності.

- Зниження рентабельності банків, оскільки вони не зможуть використовувати ці кошти для отримання прибутку через видачу кредитів та інвестування [19].

- Зменшення кредитного ризику банків: оскільки вони мають більшу кількість грошей, які можуть використовуватись для покриття втрат.

- Зменшення інфляції, оскільки при резервуванні зменшується кількість грошей в обігу та зменшується можливість банків створювати нові кредити.

- Підвищення стабільності банків: банки мають більше коштів для покриття можливих втрат та зменшення ризику неплатоспроможності [44].

Застосування інструментів регулювання банківської діяльності допомагає збільшити строковість фінансування шляхом підтримки стабільності між активами та пасивами, створення резервів ліквідності через збільшення кількості високоліквідних активів.

За останні 5 років структура фінансування банків суттєво змінилася (Рисунок 2.3). Частка зовнішнього боргу в зобов'язаннях банків скоротилася з 42% у 2017 році до 7% у середині 2022 року основі [39]. На початок 2023 року більше 90% коштів клієнтів перебувало у зобов'язаннях банків. Зменшення залежності банківського сектору від світових ринків боргів призвело до зменшення впливу зовнішніх кризових подій на Україну. Однак, наявність великої кількості короткострокових коштів може збільшити ризик ліквідності. Більше 28,5% усіх банківських зобов'язань у національній валюті є коштами на вимогу, тому банки повинні бути стимульовані, щоб збільшувати свої високоліквідні активи та працювати над подовженням структури свого фондування, наприклад, повертаючи депозити на довший строк.

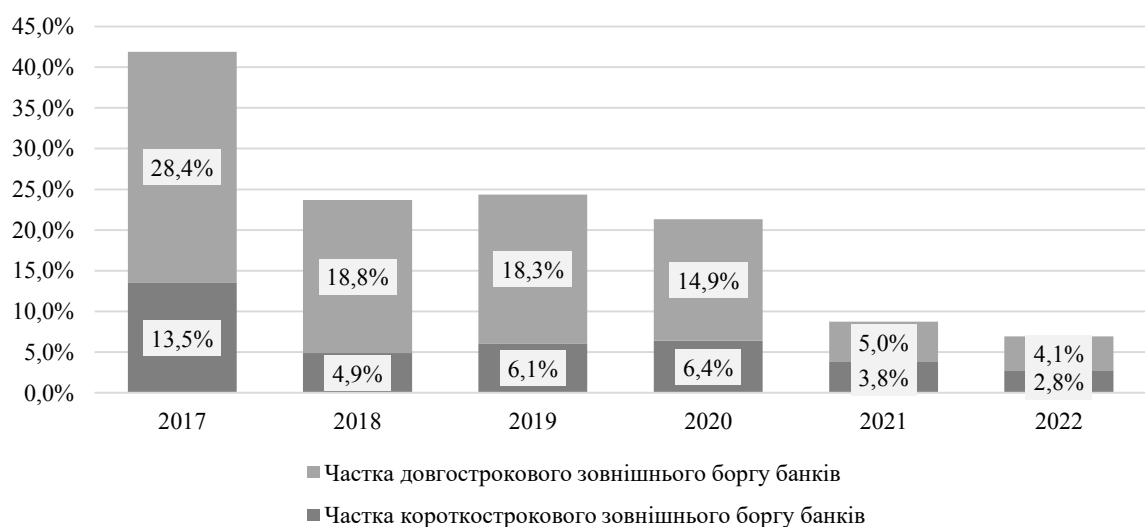

Рис 2.3 Частка валового зовнішнього боргу банків до зобов'язань банків

Джерело: створено автором на основі офіційних даних НБУ [22]

Із цією метою Регулятор запровадив норматив короткострокової ліквідності LCR та довгострокової ліквідності NSFR, що покращує збалансованість строковості активів та зобов'язань [39].

Фінансові інструменти регулювання банківської діяльності застосовуються для контролю зростання обсягів незабезпеченого споживчого кредитування.

Банки знаходять цей вид кредитування привабливим завдяки його здатності забезпечувати диверсифікацію ризиків та високий рівень доходів, що сприяє його швидкому зростанню. Між 2017 та 2022 роками темпи зростання чистого кредитного портфеля фізичних осіб у гривні зросли у три рази, як показано на Рисунку 2.4. Пік досягнення цього показника був зафіксований у березні 2022 року. У 2021 році чистий гривневий кредитний портфель збільшився на 40,2%. Найбільш активно кредитували державні банки. У грудні 2021 року гривневі кредити зменшилися через сезонне погашення позик, які відбулися у зв'язку з державними замовленнями у межах проєкту «Велике будівництво», отже, коливання темпів роздрібного кредитування у гривні від 2017 року до квітня 2022 року становили 136%, перевищуючи докризовий рівень [25].

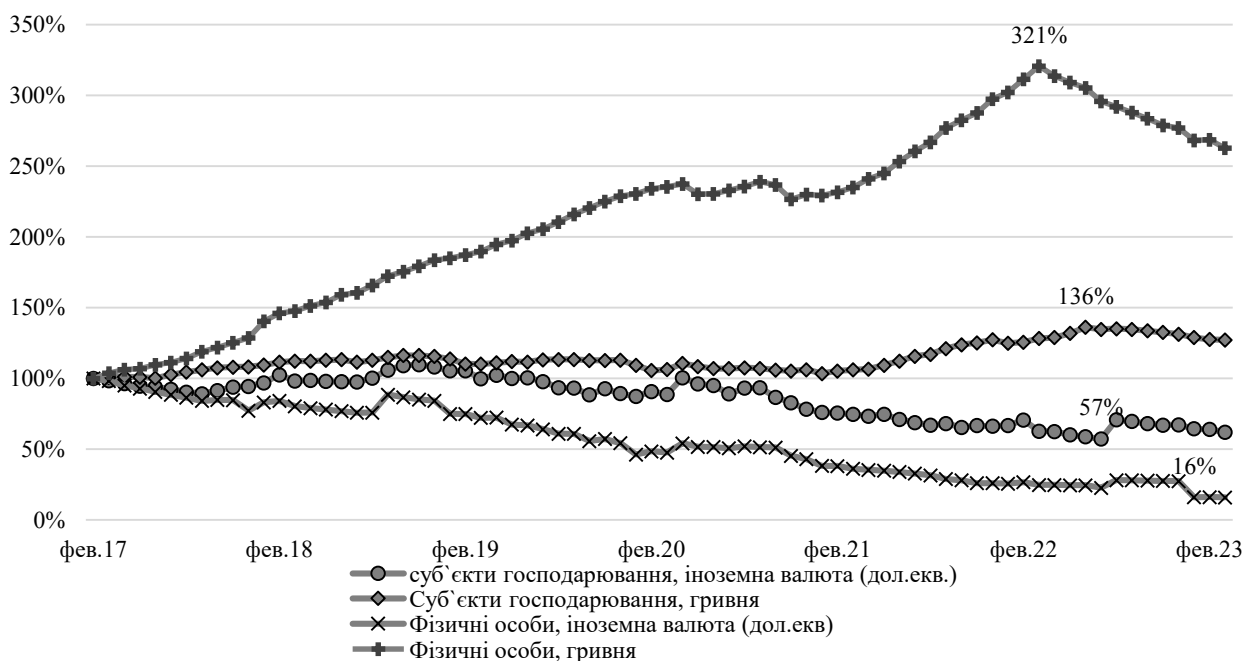

Рис.2.4 Валові кредити суб'єктам господарювання та фізичним особам, 2017=100%

Джерело: створено автором на основі офіційних даних НБУ [22]

Але з початком повномасштабного вторгнення росії на територію України ситуація змінилась. Почалося скорочення чистого кредитного портфеля через дорезервування, що призвело до зменшення гривневого корпоративного кредитного портфеля в усіх групах банків [25]. Зростання гривневого кредитного портфеля стосувалося в основному сільського господарства. Чистий роздрібний гривневий кредитний портфель також скорочується через зростання резервів під кредити, а нові кредити не компенсують погашення старих. Така тенденція наявна з початку повномасштабної війни, а за останній рік скорочення склало 32,7%.

Якщо темпи зростання кредитів населенню відносно ВВП та доходів населення будуть зростати, то це призведе до накопичення кредитних ризиків.

Ще однією проблемою банківського сектору України є непрацюючі кредити, оскільки їх високий рівень означає що позичальники не в змозі повернути свої борги. Що негативно впливає на фінансовий стан банків і його ліквідність. Непрацюючі кредити можуть бути наслідком різних факторів, таких як недостатня оцінка кредитоспроможності позичальників, надмірна концентрація ризиків у певних галузях економіки, зміни в макроекономічному середовищі, неспроможність позичальників повернути свої борги тощо [2].

Частка непрацюючих кредитів у портфелях українських банків на початок 2017 року становила 53,99% та поступово зменшувалась до 30,02% на початок 2022 р. [22; 39] (Таблиця 2.1). Непрацюючі кредити банків є результатом кредитної експансії, що відбулася в минулі роки. Тоді стандарти оцінки платоспроможності позичальників були досить низькими, а права кредиторів були недостатньо захищені. Крім цього, істотним фактором є практика кредитування пов'язаних осіб, які неспроможні виплатити кредити в період кризи. Банки визнають свої проблемні кредити та працюють над збільшенням резервів покриття непрацюючих кредитів, на початок 2022 року рівень покриття резервами NPL перевищував 90% [39].

Як видно на Рисунку 2.5 найбільшу частку непрацюючих кредитів у своєму кредитному портфелі має Приватбанк – більше 70%. Найменша частка непрацюючих кредитів у банків з приватним капіталом – менше 30%. Державні банки очолювали ринок гривневого кредитування і взяли на себе стратегію

зменшення кількості непрацюючих кредитів, що відразу знизило їх частку [38]. Така стратегія підвищує інвестиційну привабливість та допомагає державним банкам досягти стратегічної мети - їх приватизації.

Таблиця 2.1

Рівень непрацюючих активів у розрізі банківських груп (%) та рівень покриття резервами

	01.02. 2017	01.01. 2018	01.01. 2019	01.01. 2020	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023
Частка непрацюючих кредитів, %	53,99	54,54	52,85	48,36	41,00	30,02	38,12
у т.ч. банки:							
з державною часткою, з них	77,23	71,12	67,92	63,52	57,41	47,08	53,05
АТ КБ "Приватбанк"	83,00	87,64	83,35	78,38	73,95	69,92	69,21
з державною часткою крім АТ КБ "Приватбанк"	29,37	55,75	54,96	49,33	43,69	27,41	41,13
іноземних банківських груп	49,66	41,01	38,50	32,51	27,86	17,82	18,91
з приватним капіталом	23,75	24,08	23,01	18,57	14,56	9,43	23,60
Покриття резервами під усі активи (п. ш.)	82,7%	85,2%	90,3%	95,2%	97,7%	102,1%	94,6%
Покриття резервами під непрацюючі активи (п. ш.)	75,9%	81,1%	86,0%	90,4%	89,3%	91,6%	83,2%

Джерело: створено автором на основі офіційних даних НБУ [22]

Під час війни на території України фінустанови поспішили визнати кредитні втрати, пов'язані з війною. Загалом, за рік питома вага непрацюючих кредитів зросла на 30% [35]. За результатами 2022 року зростала частка непрацюючих кредитів, зокрема кредитів фізичним особам на 13.6 в. п. та корпоративних кредитів на 6.8 в. п. [27]. Непрацюючі кредити залишаються проблемою для банківського сектору, особливо для державних банків, де більше 50% від загальної кількості непрацюючих кредитів. Банки повинні активно очищати свої баланси шляхом реструктуризації, продажу або списання непрацюючих кредитів [39]. Регулятор повинен зобов'язати банки створити ефективну внутрішню систему роботи з непрацюючими активами та забезпечити моніторинг її роботи. Національний банк повинен підтримувати державні банки в зменшенні кількості непрацюючих активів та допомагати в створенні активного ринку непрацюючих кредитів.

Національний банк встановив ліміти на концентрацію великих кредитних ризиків, що обмежують максимальну суму кредитування для одного контрагента чи групи пов'язаних осіб. Ліміт складає 25% регулятивного капіталу банку [32].

Проблема доларизації банківського сектору полягає у тому, що значна частина банківських вкладів та кредитів надається в доларах США, а не в національній валюті. Це призводить до великої залежності банків від змін курсу долара, що може створити серйозні фінансові проблеми для банків та їх клієнтів. Крім того, доларизація знижує ефективність монетарної політики національного банку та збільшує ризики для стабільності фінансової системи в цілому [44]. Для розв'язання цієї проблеми необхідно здійснювати заходи, щоб зменшити залежність банків від долара, включаючи стимулювання попиту на національну валюту, підвищення довіри до національної валюти, зменшення кредитів в доларах та збільшення резервів у національній валюті.

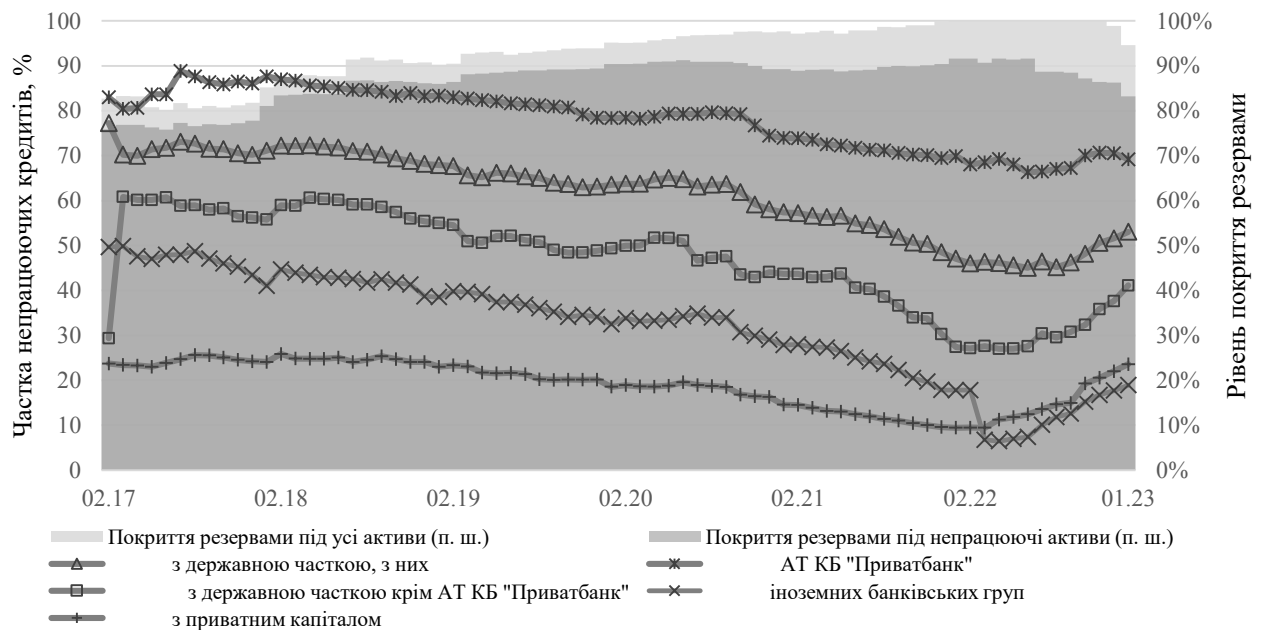

Рис.2.5 Частка непрацюючих активів у розрізі банківських груп (%) та рівень покриття резервами

Джерело: створено автором на основі офіційних даних НБУ [22]

Українські банки продовжують мати значні доларові баланси, що має свої причини. Перша причина полягає в постійних інфляційних сплесках, які знижують

купівельну спроможність гривні, тому люди зберігають значну частину своїх заощаджень в іноземній валюті. Друга причина пов'язана з тим, що банки активно залучали зовнішнє фінансування, що призвело до стрімкого зростання валютного кредитного портфеля. Однак під час кризи 2014-2016 років частка валютних активів і пасивів знизилася через відтік валютних депозитів і міжбанківських кредитів, реструктуризацію валютних кредитів та переведення їх у гривню. Незважаючи на це, валютна складова в депозитах та валових кредитах залишається високою, що до середини 2020 року становило понад 40% через девальвацію гривні (Рисунок 2.6) [34]. Пізніше частка кредитів, наданих в іноземній валюті зменшила до 25% у середину 2022 року, але частка депозитів в іноземній валюті зменшувалась повільніше і складає 35% [22].

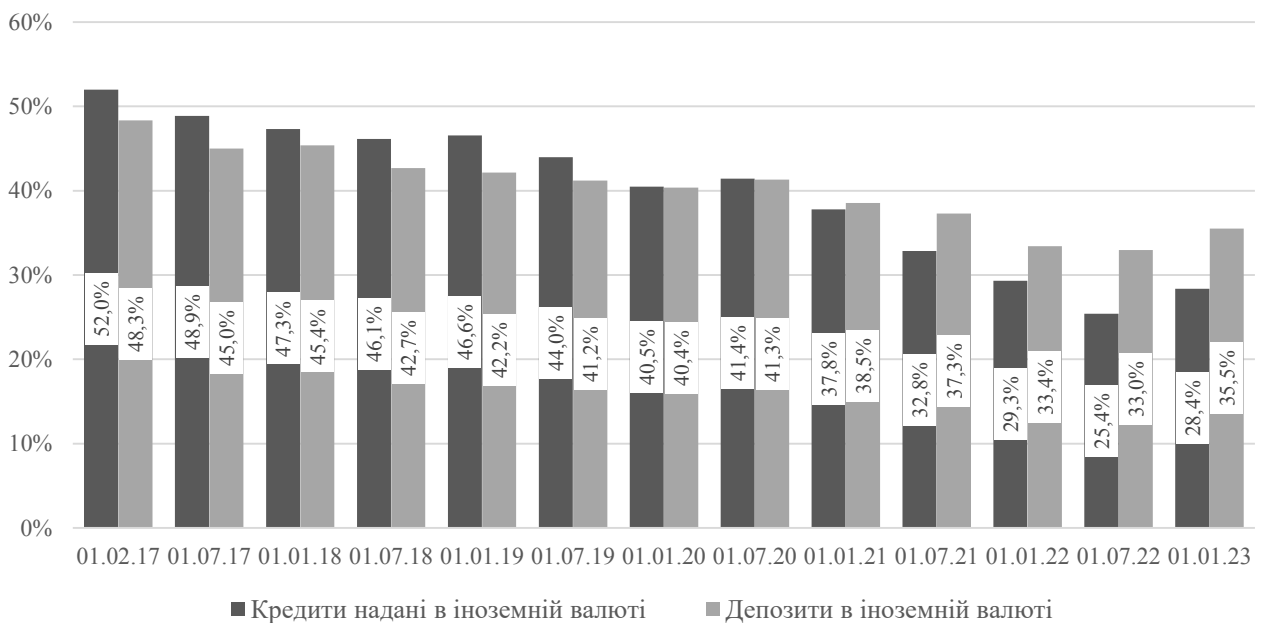

Рис.2.6 Динаміка частки кредитів та депозитів в іноземних валютах у структурі банківської системи України, 2017-2023 рр.

Джерело: створено автором на основі офіційних даних НБУ [22]

Рівні доларизації банківського сектору створюють значні системні ризики, зокрема валютний ризик. Згідно з результатами стрес-тестів, значна частина корпоративних клієнтів можуть припинити виплату кредитів, якщо гривня втратить свою стійкість. З метою зниження доларизації балансів, НБУ проводить стимулюючу політику, зокрема вже змінив норми резервування.

Ще одним елементом боротьби з проблемними кредитами є рефінансування за рахунок кредитів НБУ під заставу акцій комерційних банків [1]. Рефінансування може бути корисним для банків, оскільки воно дозволяє їм отримувати доступ до фінансування за низькими процентними ставками та забезпечує їх ліквідність. Це може зменшити ризик зупинення банківської діяльності та зменшити загрозу для фінансової стійкості.

З іншого боку, якщо рефінансування використовується недбало або недостатньо ефективно, воно може збільшити ризики в економіці. Наприклад, якщо банки використовують рефінансування для того, щоб надавати кредити занадто ризикованим клієнтам, це може призвести до збільшення кількості неплатоспроможних боржників та проблемних кредитів. Крім того, рефінансування може мати вплив на інфляцію, оскільки збільшення грошової маси може призвести до зростання цін на товари та послуги.

Як видно з Рисунка 2.7 банки знизили частку рефінансування НБУ до 1.8% у своїх зобов'язаннях [25]. При цьому вони нарощують частку коштів клієнтів. Частка коштів НБУ у зобов'язаннях банків збільшилась до 5% у середині 2021 року, коли почалась пандемія [25]. Та у березня 2022 р., коли почалась війна та банки стикнулись з проблемою великих розрушень інфраструктури суб'єктів господарювання. Населення не було в змозі виплачувати кредити за неіснуючі об'єкти, тому НБУ в цей період активніше здійснювало фінансування за низькими процентними ставками для подальшого надання кредитів клієнтам [35].

Рефінансування НБУ може допомогти банкам зменшити тиск на ліквідність та забезпечити стабільність банківської системи в цілому. Крім того, НБУ може застосовувати умови рефінансування, що стимулюють банки надавати кредити з меншими ризиками, наприклад, вимагати від банків зменшення концентрації кредитного портфеля та підвищення рівня резервування на ризикові кредити. Це може допомогти банкам зменшити ризик проблемних кредитів та зберегти фінансову стійкість в умовах економічної нестабільності.

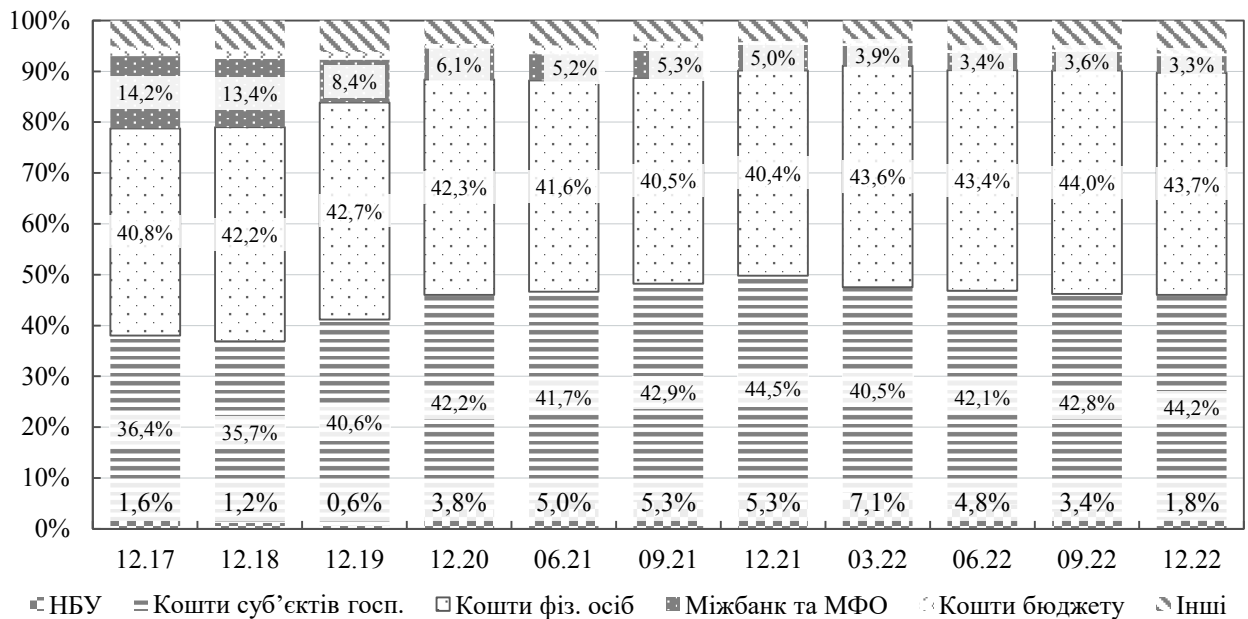

Рис.2.7 Динаміка структури активів банків України, 2017-2023 рр.

Джерело: створено автором на основі офіційних даних НБУ [22]

Стан банківської системи України зараз можна оцінити як стабільний, але з окремими ризиками. Наразі більшість банків має достатній рівень капіталізації та ліквідності, що дає підстави для ствердження про їх фінансову стійкість. Однак, залишаються проблеми з проблемними кредитами та недостатньою якістю активів, які можуть вплинути на здатність банків до ризикованих операцій. Також, зберігається проблема великої концентрації депозитів у невеликій кількості банків, що може створити ризик для фінансової стабільності системи в цілому. З іншого боку, банківська система України активно впроваджує міжнародні стандарти регулювання та нагляду, що сприяє підвищенню рівня довіри до банків та системи в цілому.

2.3 Практика ризик-орієнтованого фінансового регулювання

Оцінюючи ризики банківського сектору НБУ проводить стрес тестування банківських установ. Банківський стрес-тест – це аналіз, який проводиться за гіпотетичними сценаріями, щоб визначити, чи має банк достатньо капіталу, щоб

протистояти негативному економічному шоку. Моделюючи кризові ситуації регулятор може побачити чи вистоїть баланс банку та чи вистачить фінансових ресурсів перебороти нестабільність та продовжити діяльність. Також регулятор визначає які банки можуть призвести до системних ризиків. Тобто якщо в результаті стрес тестування системно важливий банк несправляється з кризою і йому не вистачає капіталу щоб захистити свій баланс, це є ознакою того що такий банк буде потребувати допомоги НБУ [56]. І регулятору потрібно уже зараз прицільніше наглядати за його діяльністю, оскільки системно важливі установи є головними каналами поширення системних ризиків, які можуть призвести до кризових явищ [21]. Системно важливі банки - це фінансові інститути банкрутство або можливі проблеми яких, привели б до значних збитків для всієї фінансової системи та для економіки в цілому, через їх величину, складність та системну взаємопов'язаність [15].

Стрес-тести зосереджуються на кількох ключових сферах, таких як кредитний ризик, ринковий ризик і ризик ліквідності, щоб оцінити фінансовий стан банків під час кризи.

Проведено міні стрес тестування банків, частка активів яких більше 1% усіх активів банківської системи станом на 01.01.2023 (Додаток А). Таких банків 16 і їм належить 90% активів банківського сектору.

Тестування припускає один сценарій та три види ризиків:

1) Кредитний ризик. Передбачається міграція частини працюючих кредитів у непрацюючі з подальнім зростанням кредитного ризику. У моделі кредитний ризик виражається тільки через зміну непокритого кредитного ризику, не через формування резервів, при цьому навіть формування кредитного ризику без ефекту на прибуток має прямий вплив на капітал відповідно до чинних регуляцій НБУ.

2) Валютний ризик. Передбачається зміна курсу національної валюти, що тягне за собою збитки (прибутки) банку від відкритої валютної позиції та зміну суми ризикозважених активів та відкритої валютної позиції при розрахунку нормативів достатності капіталу.

3) Процентний ризик. Передбачається зміна процентної маржі банків за рахунок нерівномірної зміни ставок за активами та зобов'язаннями банку.

Розмір шоку для кожного зі сценаріїв визначається у таблиці 2.2 нижче. Для оцінки потреби у капіталі за результатами тестування встановлюються вимоги до нормативів достатності. Припускається що усі кредити, які мігрували, мають зростання кредитного ризику від 0 до 100%. Це консервативне припущення, модель допускає міграцію у непрацюючі кредити, але не зворотню.

Валютний ризик діє через переоцінку відкритої валютної позиції. Будь-яка відкрита валютна позиція означає наявність ризику зміни валютних курсів і може призвести до прибутків або до збитків.

Ефект переоцінки, тобто кількісна зміна відкритою валютної позиції в залежності від коефіцієнта зміни курсу валют, для кожного банку різний. У свою чергу це залежить від співвідношення відкритої валютної позиції та регулятивного капіталу. У сценарії обмеження валютної позиції дорівнює 15%, якщо співвідношення є меншим, то обмежена валютна позиція дорівнює відкритій. Якщо результат менши, тоді розмір регулятивного капіталу перемножується на 15%.

Таблиця 2.2

Припущення несприятливого сценарію стрес тестування банків

Показник	Припущення	Джерело припущення
Міграція у NPL:		
фізичні особи	40%	Найбільше значення NPL за останні 10 років
юридичні особи	20%	
Девальвація національної валюти	41%	Прогноз семи інвесткомпаній, банків та аналітичних центрів
Зростання ставок за депозитами	30%	зміна ставок за депозитами протягом 2022 року, оскільки він був кризовим
Обмеження валютної позиції РК	15%	Обмеження, які були під час коронакризи
Вимоги до нормативів		
Норматив Н2	не менше 10%	Нормативні вимоги відповідно до «Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, постанова Правління НБУ від 28 серпня 2001 року № 368 (зі змінами).
Норматив Н3	не менше 7%	
Н1 - регулятивний капітал	не менше 200 млн грн	

Джерело: складено автором на основі: [32; 38; 43]

У даному випадку у 11 з 16 банків показники не перевищують обмеження валютної позиції (Таблиця 2.3). Державні банки та Сенс банк потребують краще працювати з валютним ризиком, оскільки вони перевищують ліміт відкритої валютної позиції. Ефект переоцінки найбільший також у державних банків, Сенс банку та ПУМБу. Для зменшення ризику від ефекту переоцінки відкритої валютної позиції, банки зазвичай використовують стратегії управління ризиками, такі як хеджування валютних ризиків [14]. Це дозволяє банкам зменшити ризик збитків в разі зменшення вартості валюти, у якій має відкриту позицію банк.

Кредитний ризик указує на потенційну можливість невиконання позичальником або контрагентом банку своїх зобов'язань відповідно до погоджених умов. Потенційно найбільший кредитний ризик мають банки, на балансі яких переважають кредити в іноземних валютах, тому що при підвищенні курсу, сума кредиту в конвертації збільшиться і українські позичальники не будуть мати можливості погашати такі кредити.

Таблиця 2.3

Аналіз валютного ризику банків

Найменування банку	Дані, тис.грн.		Обмеження ВП 15%		Відношення відкритої валютної позиції та РК
	Відкрита валютна позиція	РК	Обмежена валютна позиція	Ефект переоцінки	
Приватбанк	50 480 222	54 523 488	8 178 523	5 683 381	93%
Ощадбанк	36 852 335	19 427 446	2 914 117	2 025 064	190%
Укрексімбанк	1 593 405	7 770 221	1 165 533	809 947	21%
Укргазбанк	1 435 789	7 602 083	1 140 312	792 421	19%
Райффайзен банк	481 494	15 223 152	481 494	334 598	3%
Укрсиббанк	256 129	12 735 303	256 129	177 988	2%
Отп банк	254 519	11 452 081	254 519	176 869	2%
Сенс банк	1 213 247	7 180 048	1 077 007	748 429	17%
Креді агріль банк	425 699	6 633 959	425 699	295 825	6%
Сітібанк	24 141	2 064 761	24 141	16 776	1%
Кредобанк	221 357	3 726 975	221 357	153 824	6%
Прокредит банк	72 881	3 412 923	72 881	50 646	2%
Пумб	776 816	12 451 101	776 816	539 821	6%
Універсал банк	86 682	9 603 454	86 682	60 237	1%
Південний	436 315	4 572 284	436 315	303 202	10%
Таскомбанк	68 158	2 881 156	68 158	47 364	2%

Джерело: складено автором на основі [22]

Дані для аналізу кредитного ризику надано в Додатках в таблиці 2. Згідно даних найбільше кредитів в іноземній валюті, серед обраних банків, має Укрексімбанк, і це цілком логічно, оскільки банк працює з експортно-імпортними операціями. Наступними є Райфайзенбанк, Укргазбанк та Сенсбанк, в них переважають кредити в іноземній валюті надані юридичним особам. Також вар то звернути увагу на Приват банк, у якого найбільша сума непрацюючих кредитів в національній валюті наданих юридичним особам і при подальшому моделюванні ця сума ще збільшиться.

Оскільки міграція працюючих кредитів у непрацюючі менша для юр. осіб (згідно з припущення), то кредитний кризик збільшується через велику суму кредитів ФО і їхній міграції у NPL.

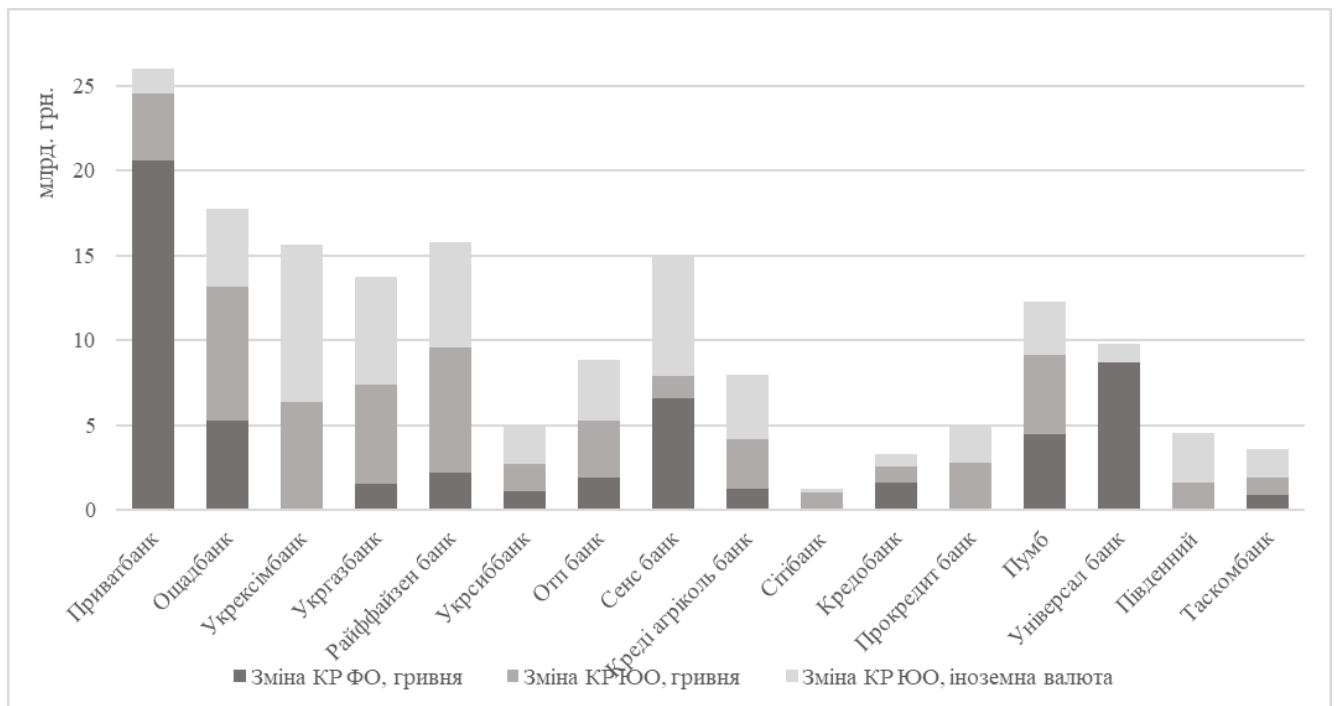

Рис.2.8 Структура кредитного портфелю банків України (у результаті проведено аналізу)

Джерело: побудовано автором на основі Додатку Б

В результаті ми обраховуємо суму працюючих кредитів як 60% (80% для юр.осіб) від базової суми працюючих кредитів. Непрацюючі кредити це сума базових непрацюючих кредитів та 40% (20%% для юр.осіб) базових працюючих кредитів. Зміна кредитного кризису (КР) це 40% або 20% від базової суми

працюючих кредитів для фіз.осіб чи юр.осіб відповідно. Розрахунки представлені у Додатку Б.

Загалом по розрахунках найбільше збільшення кредитного ризику буде саме в Приватбанку – 26 млрд.грн., далі у Ощадбанка – 17,7 млрд.грн., і в Райфайзенбанка – 15,8 млрд.грн. (Рисунок 2.8) Кредитний ризик певною мірою пов'язаний з ризиком ліквідності, тому це може вплинути негативно на ліквідність банків. Оскільки обрані банки є системно важливими, то нестабільність і нездатність забезпечити себе коштами та додатковими резервами може викликати паніку у населення та вплинути на стабільність фінансової системи.

Процентний ризик – це потенційна загроза фінансовому стану банку внаслідок несприятливих змін процентних ставок під впливом різноманітних факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ, що виявляється у зміні чистого прибутку та/або власного капіталу банку [29]. Первинні дані для розрахунку впливу процентного ризику представлені у Додатку В.

Ефективна відсоткова ставка розраховується як відношення процентних доходів до суми наданих кредитів у іноземній та національній валюті. Процентні доходи за кредитами ФО та ЮО це сума наданих кредитів помножена на ефективну процентну ставку. Процентні витрати це сума базових процентних витрат збільше на 30% (припущення щодо збільшення ставок за депозитами). Чистий процентний дохід це різниця між процентними доходами та витратами. В результаті ми обраховуємо прибуток до та після оподаткування включаючи комісійні та інші доходи, валютну переоцінку, адміністративні та інші операційні витрати. Результати розрахунків податні у таблиці 5 в додатках. На рисунку 2.9 можна побачити фінансові результати банків після проведеного аналізу. Як видно з розрахунків, при зростанні ставок за депозитами на 30%, 9 банків мають збиток, тоді як 7 банків є прибутковими, а саме Приватбанк, Райфайзенбанк, Укрсиббанк, ОТП банк, Кредіагріколь, Прокредит банк та банк «Південний».

Зміна ставок за депозитами впливає на витрати банку для виплати відсотків за депозитами, при цьому також змінюються ставки за кредитами, що змінює процентні доходи банку. Тут відсотковий ризик проявиться більше в тих банків де

сума виданих депозитів значно переважає над наданими кредитами. Можна зробити висновок, що за такого несприятливого сценарію ситуація найгірша в Ощадбанку, Укрексімбанку, Універсал банку та Укразбанку. Та вона може ще більш стати негативною за рахунок впливу інших зовнішніх факторів на кредитування на вкладання коштів населення (наприклад, недовіра до банків, люди забирають свої вкладення та бояться кредитуватись оскільки ставки зростають).

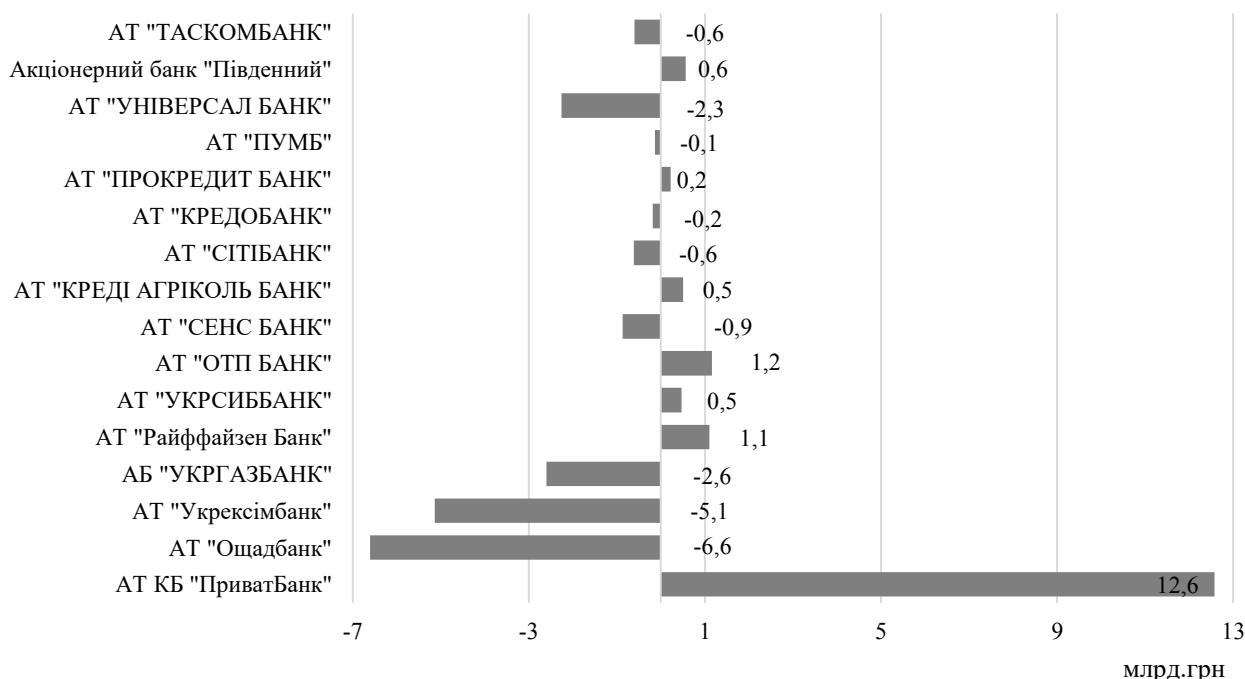

Рис.2.9 Фінансовий результат банків (після проведеного аналізу)

Джерело: побуловано автором на основі Додатку Г

Отже, головна мета стрес-тесту — перевірити, чи є у банку капітал, щоб управляти собою у важкі часи. Модельована ситуація показує вразливі місця банківських установ, а саме те, що кредитний ризики найбільший у Приватбанку, процентний ризик може призвести до труднощів у Ощадбанку, Укрексімбанку, Укргазбанку та Універсал банку, вплив валютного ризику найбільше відчують також державні банки. На етапі аналізу результатів стрес-тестування регулятор повинен виявити слабкі місця банків та дослідити чи потрібно застосовувати додаткові регулятивні інструменти. Банки мають розробити та погодити з НБУ програми капіталізації або реструктуризації, щоб забезпечити необхідний розмір капіталу.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1 Імплементация зарубіжного досвіду впровадження елементів фінансового регулювання банківської діяльності

Фінансове регулювання має безпосередній вплив на здатність банківського сектору підтримувати реальну економіку. Сьогодні перед банками стоїть завдання підтримати економіку в дуже нестабільний час, а також каталізувати перехід європейської економіки до більш "зелених" і цифрових бізнес-моделей та операційних моделей. Це особливо актуально для Європи, де близько 70% корпоративних запозичень здійснюється за посередництва банків, на відміну від США, де близько 77% корпоративного зовнішнього фінансування надається через ринки капіталу [59]. Кредитне посередництво є основою для досягнення кількох політичних цілей Європейського Союзу, включаючи відновлення зростання, забезпечення стратегічної автономії, конкурентоспроможності та фінансування цифрового і "зеленого" переходу. Визначаючи порядок денний регулювання, органи влади повинні уважно розглянути витрати для фінансових установ і вплив, який вони матимуть на клієнтів і, ширше, на економічне зростання Європи.

Європейський Союз називають формою "регуляторного управління", і в ДНК ЄЦБ як інституції ЄС закладено прагнення кодифікувати свою практику у вигляді детальних правил, інструкцій, керівних принципів та положень. Цей процес кодифікації мав вирішальне значення для перших років. На момент запуску Єдиний наглядовий механізм (Single Supervisory Mechanism, SSM) складався з ЄЦБ та національних компетентних органів (National competent authorities, NCAs) з 19 різних держав-членів, кожна з яких мала свої власні процеси, культуру та практику. Першочерговим завданням було створення послідовного наглядового процесу за

великими банками в юрисдикціях, над якими ЄЦБ взяв на себе наглядову відповідальність, що було одним із головних пріоритетів. Кодифікація наглядових практик - іноді у вигляді довгих і детальних внутрішніх інструкцій - допомогла подолати початкові національні відмінності, створити спільну культуру і підтримати рівні умови для європейських банків [46].

Комплексна оцінка, яку було проведено на початку впровадження SSM, підвищила прозорість балансів великих банків і допомогла відновити довіру інвесторів перед тим, як ЄЦБ взяв на себе наглядові функції в листопаді 2014 року. Результат був прозорим і надійним, що сприяло зміцненню європейського банківського сектору. Банки зміцнили свої баланси. ЄЦБ взяв на себе нагляд, переконавшись, що має чітке уявлення про якість активів банківських установ і що будь-який дефіцит капіталу було усунуто.

Коли ЄЦБ почав нагляд за банківською системою, то суттєво посилювався тиск з боку наглядових органів, щоб зменшити кількість непрацюючих кредитів (NPLs) - величезну проблему, що залишилася у спадок від минулого. Зараз непрацюючі кредити становлять лише частку від того, що було раніше. Обсяг непрацюючих кредитів у великих банках знизився з близько 1 трильйона євро до менш ніж 340 мільярдів євро на кінець грудня 2022 року, що є найнижчим рівнем відтоді, як дані для великих банків були вперше опубліковані у 2015 р. [46].

Також було вжито заходів, щоб забезпечити надійність використання європейськими банками внутрішніх моделей і зменшити невиправдану варіабельність активів, зважених на ризик. Цільовий огляд внутрішніх моделей, розпочатий ЄЦБ на початку 2016 року, став найбільшим на сьогодні проектом, проведеним банківським наглядом ЄЦБ у координації з NCAs (National competent authorities). Це сприяло створенню рівних правил гри в європейському банківському секторі, забезпечивши надійність внутрішніх моделей та порівнянність їхніх результатів. Завдяки цьому було забезпечено послідовне застосування наглядових практик у всій єврозоні.

Під час пандемії ЄЦБ довелося швидко адаптуватися до подій, що розгорталися, надаючи пріоритет певним аспектам наглядової роботи та

відмовляючись від інших. Було призупинено стандартний процес наглядової перевірки та оцінки (SREP), натомість було запроваджено так званий "прагматичний SREP". ЄЦБ продемонстрував свою гнучкість, скоригувавши графіки, процеси та терміни, щоб врахувати радикально змінені обставини роботи як наглядових органів, так і банківського персоналу. Зіткнувшись із безпрецедентним рівнем макроекономічної невизначеності, що ускладнювало моделювання та визначення рівнів ризику, ЄЦБ спрямував всі зусилля на системи контролю ризиків банків, їхні можливості планування капіталу та плани розподілу прибутку [50].

Російське вторгнення в Україну вивело на перший план геополітичні ризики, що змусило зосередитися на ризиках банків, пов'язаних із російськими контрагентами, репутаційних ризиках, пов'язаних із санкціями, підвищеною увагою до питань кібербезпеки та ризиків, спричинених шоком цін на енергоносії. І тут знову довелося адаптуватися, переорієнтувавши наглядові ресурси на галузевий аналіз і дуже детальну оцінку кредитних ризиків, одночасно вдосконалюючи інструментарій щодо кіберризиків. На початку 2023 року Андреа Енріа, голова Наглядової ради ЄЦБ, оголосила, що вони готують перший стрес-тест кіберризиків на наступний 2024 рік [46].

Взаємодія різних бізнес-моделей, ринкових структур і підходів до регулювання та нагляду призводить до того, що середні мінімальні вимоги до капіталу та буферів в ЄС приблизно на 1,3 відсоткових пункти вищі, ніж у США. За останні три роки, з 2020 по 2022 рік, вимоги до капіталу європейських банків становили в середньому 10,9% порівняно з 9,7% у США, тобто різниця становить близько 1,3 відсоткових пункти (Рисунок 3.1). Під час останнього наглядового заходу, що припадає на 2022 рік, мінімальна вимога в середньому для CET1 (капітал 1 рівня) в ЄС становила 10,6% порівняно з 9,9% у США [59; 46]. Вимоги до окремих банків (і відповідний розрив порівняно з США) варіюються залежно від бізнес-моделі та розміру, наприклад, у випадку глобальних системно важливих банків (G-SIB) «надбавка G-SIB» у США вища, ніж у ЄС, що призводить до вищих загальних вимог для цього сегмента.

І в ЄС, і в США застосовується мінімальний коефіцієнт фінансового важеля на рівні 3%. У 2013 році Базель III встановив вимогу до мінімального коефіцієнта фінансового важеля (вимога першого рівня) на рівні 3,0% [59]. На відміну від вимог до капіталу на основі ризику, коефіцієнт левериджу базується на (валових) рівнях ризику, а не на значеннях, зважених на ризик. Він доповнює вимоги до мінімального капіталу, що базуються на оцінці ризику, діючи одночасно як не скоригований на ризик запобіжник, якого банки повинні дотримуватися. І США, і ЄС діє вимога 3%. У США «коефіцієнт додаткового левериджу» застосовується до банків із загальними активами понад 250 млрд доларів, тоді як в ЄС ця вимога має ширшу сферу застосування і поширюється на всі банки ЄС [59]. Враховуючи нижчу щільність ризику для банків ЄС, коефіцієнт левериджу є порівняно більш обмежувальним, ніж для американських банків.

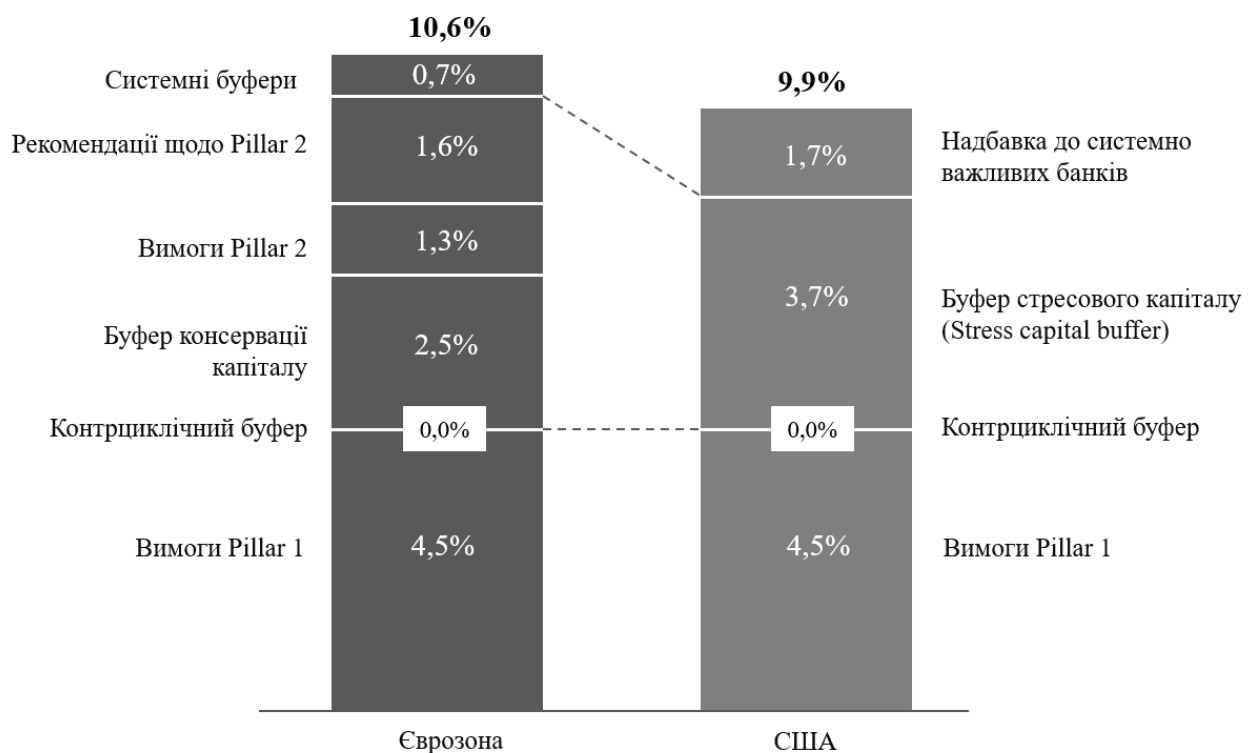

Рис. 3.1 Розподіл вимог до капіталу першого рівня в Європі та США у 2022 р.

Джерело: побудовано автором на основі [46; 59]

Після глобальної фінансової кризи країни ЄС зміцнили свої системи безпеки для пом'якшення банківських криз, зменшуючи залежність від державного

фінансування. Після запровадження Рамкової програми врегулювання від Ради з фінансової стабільності (FSB) у 2014 році багато урядів переглянули свою систему фінансової безпеки. Основним аспектом ефективних режимів врегулювання неплатоспроможності фінансових установ, розроблених Радою з фінансової стабільності, є те, що юрисдикції повинні створити приватний фонд для страхування депозитів та врегулювання неплатоспроможності. Або ж повинні мати механізм фінансування, який може надавати тимчасове фінансування за умови погашення заборгованості галуззю постфактум. Крім того, програма включає концепцію bail-in, яка передбачає, що певний рівень приватних ресурсів банків повинен бути доступним і використовуватися для рефінансування до того, як буде застосовано державне фінансування.

Цільовий розмір фінансованих банками структур страхування або врегулювання депозитів в ЄС становить приблизно 2,4% від суми депозитів, порівняно з 1,35% у США [59]. Банки ЄС зобов'язані робити внески як до національних, так і до регіональних структур страхування депозитів або врегулювання неплатоспроможності.

Структури на рівні ЄС: Усі банки ЄС щорічно сплачують внески до Єдиного фонду врегулювання (Single Resolution Fund, SRF), який має покривати щонайменше 1% від суми депозитів, що підлягають гарантуванню. У 2022 році цільовий показник внесків було встановлено на рівні 1,6%, порівняно з 1,35% у 2021 році [59]. Європейський стабілізаційний механізм (ESM), який також є частиною структури системи безпеки ЄС як підтримка SRF, залучає кошти від фінансових інституційних інвесторів через продаж облігацій та векселів, які гарантуються всіма країнами-членами ESM, тому він не тягне за собою прямих витрат для банків, хоча будь-які запозичення повинні бути погашені банківським сектором постфактум.

Національні системи гарантування вкладів (National Deposit Guarantee Schemes, DGS): банки ЄС також повинні робити внески до національних схем. Хоча країни-члени ЄС встановлюють цільові розміри своїх DGS, загальний цільовий рівень, передбачений Директивою ЄС, становить щонайменше 0,8% від

суми гарантованих депозитів до 2024 року, що відповідає цільовому показнику для більшості країн-членів ЄС. Деякі країни вже повністю виконали свої зобов'язання щодо фінансування, частково через значні обсяги фінансування, які були досягнуті до того, як ЄС запровадив правило DGS у 2014 році. Однак більшість країн-членів все ще створюють свої національні фонди гарантування вкладів.

Національні схеми гарантування вкладів в ЄС забезпечують захист вкладів до 100 000 євро на особу в одному банку. В ЄС депозитні заощадження становлять 68% від загального обсягу особистих фінансових активів.

У рамках реорганізації банківського нагляду ЄЦБ, яку було почато у 2020 році, було запроваджено функцію нагляду за ризиками та другу лінію захисту, яка здійснює стратегічне планування, пропонує наглядові пріоритети та сприяє послідовному ставленню до всіх банків шляхом поточних та постфактум перевірок. Отже, ЄЦБ розширює свободу дій наглядових органів, щоб зосередити їхні ресурси на найважливіших ризиках, і посилюємо централізований контроль, щоб зберегти і навіть підвищити ступінь узгодженості, якого портібно досягнути в роботі з ризиками в усіх банках.

ЄЦБ хоче впровадити гнучкість та ризик-орієнтований підхід у нагляд у довгостроковій перспективі. Для цього запровадили нову систему толерантності до наглядових ризиків, яка дозволить наглядовим органам краще адаптуватися до потреб конкретних банків. Згідно з новою системою, наглядові органи зможуть приділяти більше часу нашим стратегічним пріоритетам і тим вразливим місцям, які є ключовими для конкретного банку, зосереджуючи свої зусилля там, де вони є найбільш необхідними. Щоб зробити це можливим, ЄЦБ надає наглядовим органам можливість більш гнучко планувати свою діяльність відповідно до багаторічного SREP. Такий підхід дозволить наглядовим органам краще калібрувати інтенсивність та частоту своїх аналізів відповідно до вразливостей окремих банків та ширших наглядових пріоритетів. Це також впорядкує наглядову діяльність на пропорційній та ризик-орієнтованій основі, оскільки вони не зможуть щороку ставити "галочки" в усіх пунктах. Як наслідок, очікується, що навантаження на банки також зменшиться [46; 49].

Наглядові органи повинні приділяти більше уваги оптимізації та підвищенню ефективності ключових процесів (таких як Процес наглядової перевірки та оцінки або стрес-тестування), а також бути більш пильними щодо порушень рівних умов гри в країнах ЄС. Після того, як Базель III буде повністю впроваджено, влада повинна забезпечити, щоб банки ЄС не опинилися в не вигідному становищі.

Зі свого боку, банки повинні продовжувати зосереджуватися на підвищенні операційної ефективності та діджиталізації. Вони повинні позиціонувати себе для довгоочікуваного процесу консолідації в Єврозоні, який також сприятиме кращому розподілу ресурсів через кордони ЄС.

3.2 Рекомендації для покращення фінансового регулювання банківської діяльності

Основна мета фінансового регулювання в банківській системі полягає в уникненні кризових ситуацій. Це досягається через постійну оцінку і контроль над сильними та слабкими сторонами банківської системи країни з метою підвищення фінансової стабільності та зменшення ймовірності її краху. У критичних випадках проводиться діагностика ризиків та вироблення системи заходів для ефективно та швидко локалізації та усунення негативних наслідків. Зважаючи на незадовільний стан державного регулювання в банківській сфері, актуальним стає питання вдосконалення наявних правил та підходів для побудови механізму державного регулювання банківської системи. Ефективна структура державного регулювання банківської діяльності має передбачати чітке розмежування банківського регулювання, нагляду та контролю, а також консолідацію діяльності державних органів влади в системі загального механізму з розподілом чітких зон відповідальності [8].

Україна стоїть на шляху до євроінтеграції, тому важливо пристосовувати банківську систему до рівня європейської. В першу чергу це має бути законодавче введення в дію тих положень і інструментів, які використовують країни Європи.

Починаючи з 2018 року, Національний банк України змінив процедуру оцінки фінансового стану банків відповідно до вимог Європейського банківського нагляду. Він впровадив механізм моніторингу, який ґрунтується на ризик-орієнтованому підході SREP та враховує модель бізнесу, рівень достатності капіталу, ліквідності та організацію корпоративного управління. Крім того, було удосконалено карту ризиків фінансової стабільності [40]. Але європейський банківський нагляд не стоїть на місці та вдосконалюється. Сучасними пріоритетами банківського нагляду є діджиталізація, «зелена» економіка та ризик-орієнтований нагляд [58].

Враховуючи військові дії на території України, не варто нагрожувати банки додатковими обмеженнями, тому що у такий складний період їм може вистачити ресурсів, щоб продовжувати ефективну діяльність. При цьому варто пильніше наглядати та бути спроможним виявити проблему ще на етапі її зародження, щоб уникнути глобальних негативних наслідків. Після перемоги України потрібно щоб банки почали накопичувати буфери капіталу (контрциклічний, консервації, системного ризику та інші), щоб мати відповідний запас у разі кризових явищ. Також потрібно ввести в дію ще один інструмент макропруденційної політики – коефіцієнт левереджу. Коефіцієнт обчислюється як співвідношення між капіталом 1 рівня та загальними активами та зобов'язаннями, які не відображені у балансі. Збереження коефіцієнта на потрібному рівні дозволяє обмежувати зростання активів кредитних установ за рахунок приваблення залучених коштів. Коефіцієнт також є додатковим захистом від надмірного зростання балансів, якщо ваги ризику активів не відображають їх фактичної ризиковості. Мінімальний рівень коефіцієнта був встановлений Базельським комітетом з банківського нагляду – 3% [26].

Наступним інструментом, який можна застосовувати в Україні є граничне співвідношення розміру кредиту та вартості забезпечення (loan-to-value ratio, LTV). Інструмент може застосовуватись для контролю розміру кредиту залежно від

вартості забезпечення, що банк отримує за кредитом [6]. Це запобігає формуванню бульбашок на ринку нерухомості та зменшує ризик надмірного зростання обсягів іпотечного кредитування [26].

З огляду на геополітичне становище країни, регулятор не проводив стрес-тестування банків у 2022 році, як це було заплановано. Але це потрібно зробити у 2023 році щоб виявити слабкі місця банківської системи.

Рекомендовано удосконалити процедуру проведення стрес-тестування банків, на основі європейського стрес-тестування. А саме включити у модель крім кредитного, ринкового та ризику ліквідності, ще кліматичний ризик. Метою оцінки впливу кліматичного ризику є проаналізувати чутливість профілю фінансових ризиків України до зміни клімату та посилити спроможність банківської системи оцінювати кліматичні ризики. Дослідження повинно охоплювати низку портфелів грошово-кредитної політики банківського сектору, а саме портфелі корпоративних облігацій, облігацій з покриттям, цінних паперів, забезпечених активами, а також кредитні операції, забезпечені заставою [52].

Економічні втрати від частіших кліматичних екстремальних погодних ситуацій зростають [13]. Тому важливо вміти реагувати на них. Мінімальним варіантом сценаріїв може бути: сценарій ризику повеней, який включає серйозні фізичні небезпеки, що реалізуються протягом одного року, і короткостроковий сценарій невідповідного переходу, який передбачає різке зростання цін на вуглець протягом короткострокового (трирічного) періоду [52]. Ризик ушкодження фізичних активів і банків і населення Україна пережила під час бомбардування міст та зниження фізичного та матеріального майна на активів. Тому варто проаналізувати втрати та оцінити шляхи вирішення таких ситуацій.

Світ вже перейшов від теоретичних досліджень до реалізації практичних кроків із мінімізації «вуглецевого сліду», у тому числі шляхом використання інструментарію монетарної політики центрального банку [37]. В результаті центральний банк, коли здійснює політику кількісного пом'якшення, реалізує концепцію протидії кліматичним змінам на практиці шляхом надання преференцій для «зелених облігацій», тобто облігацій, що використовуються для залучення

фінансування екологічних інвестиційних проектів. І хоча міжнародні стандарти «зелених» облігацій ще не достатньо визначені, відповідний ринок демонструє стрімке зростання [37].

Геополітичний шок, спричинений вторгненням Росії в Україну, та його безпосередні макрофінансові наслідки посилили невизначеність щодо розвитку економіки та фінансових ринків і підвищили ризики для банківського сектору. Нинішня ситуація вимагає надзвичайної обережності з боку банків та органів банківського нагляду. Банки мають недоліки в системі забезпечення операційної стійкості, а саме: IT-аутсорсинг та IT-безпека/кібер-ризиками. Вони повинні мати надійні механізми управління ризиками аутсорсингу, а також системи IT-безпеки та кіберстійкості для проактивного реагування на будь-які ризики, які можуть призвести до суттєвих порушень у критично важливих видах діяльності або послуг, забезпечуючи при цьому дотримання відповідних регуляторних вимог та очікувань наглядових органів [50].

Цифрова трансформація, що відбувається в банківському секторі, та зростаюча залежність від технологій і сторонніх постачальників послуг для надання банківських послуг призвели до додаткової складності та взаємозв'язків у фінансовій системі, що посилило виклики операційної стійкості для банків у всьому світі [58]. Хоча банківські установи продемонстрували високу стійкість під час пандемії, зазнавши обмежених операційних втрат в умовах підвищеного ризику, війна в Україні створює нові виклики. Тому важливо вміти працювати з кібер ризиками.

Нормативи регулятивного капіталу вимагають від банків відкладати капітал на операційний ризик з метою поглинання непередбачених збитків, що передбачає використання сценарного аналізу з урахуванням кібер-ризиків та їх критичних наслідків. Такий аналіз має включати оцінку потенційних втрат, що виникають в результаті кількох одночасних операційних ризиків, а результати його проведення необхідно перевіряти та переглядати з часом. Сценарний аналіз може допомогти банкам розуміти потенційні ризики, їх передачу, місця, де потрібно здійснювати інвестиції та як реагувати на порушення. При цьому необхідно зменшити

асиметрію інформації шляхом обміну даними. Великі банківські холдинги проводять стрес-тестування, які включають сценарії можливих операційних та кібер загроз. У США такі сценарії є частиною стрес-тестів, які вимагає закон Додда-Франка. Українські банки також могли би скористатися рекомендацією щодо врахування кібер-ризиків під час проведення стрес-тестування [45].

Фінансове регулювання має на меті сприяти стійкому економічному зростанню та зменшенню витрат і негативного впливу фінансової нестабільності на зовнішнє середовище. Проте, щоб бути ефективним, регулювання потребує адаптації до нових технологічних досягнень та факторів ризику, таких як кібер-ризик.

Ефективне реформування банківської системи в контексті євроінтеграції залежить від успішного вирішення кількох проблем, таких як створення стійкого макроекономічного середовища та формування макроекономічної політики, яка враховує національні інтереси; зменшення рівня корупції в усіх ланках процесу регулювання та нагляду над банківськими установами; забезпечення ринкової дисципліни між учасниками кредитних відносин; інтеграція ефективного механізму захисту кредитних організацій [41]. У зв'язку з цим, процес євроінтеграції та імплементації вітчизняного банківського законодавства повинен бути розглянутий з урахуванням наявних структурних проблем в економіці України та потенційних ризиків у майбутньому.

ВИСНОВКИ

Отримані результати магістерського дослідження надають змогу зробити наступні висновки та запропонувати такі рекомендації щодо вдосконалення банківського регулювання:

1. Визначено економічну сутність та причини необхідності фінансового регулювання банківської діяльності. Досліджено теоретичні підходи до поняття «банківське регулювання» та вияснено, що регулятор здійснює банківське регулювання для забезпечення стабільного розвитку економіки та створення сприятливих умов функціонування банківської системи, що протистоїть негативним тенденціям у банківському секторі. Також було проведено дослідження наукової літератури щодо особливостей банківського нагляду, на основі чого було визначено основні функції регулювання банківської діяльності.

2. Узагальнено інструменти фінансового регулювання банківської діяльності. Визначено, що до основних елементів регулювання та нагляду за діяльністю банківських установ відноситься створення та реєстрація банківських установ, ліцензування діяльності банків, пруденційний безвиїздний нагляд, інспектування та оцінювання діяльності банківських установ. Вияснено, що до інструментів фінансового регулювання банків можна віднести встановлення економічних нормативів, проведення оцінки діяльності банків на основі рейтингової оціни та банківський нагляд на основі оцінки ризиків. Було проаналізовано 4 групи банківських нормативів: нормативи капіталу, нормативи ліквідності, нормативи кредитного ризику, нормативи інвестування та спеціальні вимоги щодо діяльності банків.

3. Охарактеризовано основні міжнародні стандарти регулювання та нагляду банківської діяльності, якими є Базель 1, 2 та 3. Вияснено, що Базельські угоди були укладені з метою створення міжнародної нормативної бази для управління кредитним ризиком і ринковим ризиком. Вони також спрямовані на посилення корпоративного управління, управління ризиками та підвищенню прозорості банківської системи.

4. Розглянуто мікро- та макропруденційне регулювання банківської діяльності. Мікропруденційні інструменти націлені на забезпечення надійності окремих фінансових установ, а макропруденційні – застосовуються для обмеження та передбачення виникнення системних ризиків у економіці країни. В Україні законодавчо закріплено виконання банками вимог щодо буферів капіталу (контрциклічного буферу, буферу консервації, системного ризику та системної важливості). Буфери капіталу - це грошові резерви, які зберігає банк, щоб забезпечити стійкість своєї фінансової позиції в разі непередбачуваних обставин, таких як фінансові стреси, збитки або економічні кризи.

5. При оцінці результативності інструментів антикризового регулювання банківської діяльності виявлено, що дані інструменти допомагають банківській системі уникнути або зменшити вплив сучасних проблем у фінансовому секторі. Такими проблемами є структура фінансування банків, що впливає на їх ліквідність. Частка зовнішнього боргу в зобов'язаннях банків становить 7%, що означає меншення залежності банківського сектору від світових ринків боргів, яке бмогло призвести до зменшення впливу зовнішніх кризових подій на Україну. Наразі можна оцінити стан банківської системи України як стабільний, але з індивідуальними ризиками. Більшість банків має достатній рівень капіталізації та ліквідності, що свідчить про їх фінансову стійкість. Однак, є певні проблеми з проблемними кредитами (їх питома вага збільшилась на 30% у 2022 році) та недостатньою якістю активів, що може негативно вплинути на здатність банків до ризикованих операцій.

6. Аналіз банківського регулювання на основі ризиків був проведений за допомогою моделювання стресової ситуації. Виявлено що в результаті збільшення частки міграції NPL на 40%, девальвації гривні на 41% та зростання ставок на депозитами на 15% державні банки мають підвищений валютний та кредитний ризик. Існує певний взаємозв'язок між кредитним ризиком та ризиком ліквідності. Оскільки державні банки є системно важливими, нестабільність та нездатність забезпечити себе достатніми коштами та додатковими резервами може викликати паніку серед населення та вплинути на стабільність фінансової системи. Аналіз

зміни процентних ставок проявляється у зміні чистого прибутку банку. 9 з 16 проаналізованих банків мають негативний фінансовий результат, отже їм потрібно мати плани заходів щодо реструктуризації діяльності або пошуку додаткових джерел фінансування для відновлення своєї фінансової стійкості.

7. Сучасними елементами банківського регулювання, які використовуються у зарубіжних країнах є перехід на ризик-орієнтований підхід у нагляді у довгостроковій перспективі. Це дозволяє банкам підвищувати свою стійкість до можливих шоків на ринку та забезпечувати стабільну фінансову діяльність в довгостроковій перспективі. З огляду на сучасні тенденції в світі важливо розширювати перелік можливих ризиків. Варто приділити увагу оцінці впливу кліматичного ризику на фінансовий сектор. Фінансові інститути, які надають кредити та інвестують в різні сектори економіки, повинні розглядати кліматичний ризик як чинник, що може вплинути на їхню прибутковість та стійкість. Для цього вони можуть використовувати різні інструменти, такі як стрес-тести, для оцінки можливих втрат в разі настання кліматичних ризиків. Відповідно, регулятори також повинні враховувати кліматичний ризик у своїй діяльності. З огляду на геополітичну ситуацію важливим також є кіберризик. Кібератаки можуть призвести до порушення конфіденційності, цілісності та доступності банківської інформації, включаючи персональні дані клієнтів та фінансові дані. Для банківських установ важливо мати ефективну стратегію кібербезпеки, щоб захистити свою інформацію та забезпечити безпеку клієнтів. Це включає в себе застосування сучасних технологій захисту інформації, систем моніторингу кібербезпеки та проведення навчання для персоналу щодо кібербезпеки та захисту даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антикризове управління фінансовою стійкістю банку в умовах економічних дисбалансів: монографія / Зверяков М.І, Зверяков О.М. – Одеса. : ОНЕУ, 2015. – с.418
2. Банківське регулювання і нагляд: методологія та практика: монографія / За ред. В.В. Коваленко. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2013. – с.
3. Бондаренко Л. П., Мороз Н. В. Впровадження буферів капіталу як інструментів макропруденційного регулювання українського банківського сектору. Ефективна економіка. 2021. № 2. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8657>
4. Вавдіюк Н. С., Корецька Н. І. Банківське регулювання та нагляд : навч. посібн. – Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2018. – 336 с.
5. Васильченко З. М., Тригуб О. В. Банківська система. Практикум: навч. посіб.; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ : Компринт, 2017. - 315 с. :
6. Версаль Н. І., Прилепа А. LTV як макропруденційний інструмент гальмування бумів у кредитуванні домогосподарств //Проблеми системного підходу в економіці. Збірник наукових праць. – 2022. – Т. 1. – №. 87. – С. 54-63.
7. Версаль Н.І. Фінансові шоки в банківській системі України: теорія, практика та шляхи адаптації: монографія. К.: ФОП Ямчинський О.В., 2019. 470 с.
8. Власенко О. О. Державне регулювання банківської діяльності в Україні : автореф. дип. роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр»: спец. 281 "Публічне управління та адміністрування" / О. О. Власенко , ЧНУ ім. Петра Могили. - Миколаїв, 2020. - 12 с.
9. Гудзь Т. П. Банківський нагляд: навч. посіб. Київ: Ліра-К., 2008. 380 с.
10. Дадашова П. Макроекономічні ефекти від упровадження буфера консервації капіталу в українському банківському секторі / П. Дадашова, М. Йонссон, Г. Онищенко // Вісник НБУ. – 2018. - №243. – С. 36-46.

11. Диба М. І. Модернізація системи банківського регулювання та нагляду в глобальному середовищі : колект. монографія / М. І. Диба, Л. В. Конопатська, М. П. Гойванюк. – Київ : КНЕУ, 2015. – 398 с.
12. Економічні нормативи діяльності банків : глосарій банківської термінології URL: Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123298
13. ESG-ризик у банківській сфері: Ефективні стратегії використання можливостей та зниження ризиків. 2022. 32 с. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2022/01/esg-risks.pdf>.
14. Інтегрована система управління ризиками банку : монографія / Н.П. Шульга, В.І. Міщенко, Л.Л. Анісімова та ін. ; за заг. ред. Н.П. Шульги. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 440 с.
15. Лавренюк В.В. Системно важливі банки та їх вплив на стабільність банківської системи – Рукопис. 2016 Київ - с. 280
16. Лобова, О., Москалюк, М. (2023). Практика використання інструментів регулювання банківської діяльності в Україні. Економіка та суспільство, (50). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-4>
17. Макропруденційна політика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/macro> (дата звернення: 10.05.2023).
18. Міжнародна наукова конференція «Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації». Європ. Наук. Платформа, 2022. URL: <https://doi.org/10.36074/mcnd-13.05.2022>
19. Міщенко В. І., Яценюк А. П., Коваленко В. В., Коренева О. Г. Банківський нагляд: навч. посібн. Київ: Знання, 2004. 406 с.
20. Москалюк М.Ю. «Теоретичні основи банківського регулювання». Стійкість бізнесу і добробут домогосподарств: фінансові та соціальні аспекти: збірник тез доповідей XIV Міжнародної науково-практичної конференції. За заг. ред. Н.В. Приказюк. Київ, 2022. Вип. XIV. С.69-71.

21. Москалюк М., Версаль Н. Системно важливі банки в Україні: особливості функціонування. *Grail of Science*. 2022. № 14-15. С. 122–124. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.27.05.2022.016>
22. Наглядова статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
23. Науменкова С. Базель I, II, III: Розвиток підходів для зміцнення регуляторної основи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. Т. 2, № 15. С. 38–48. URL: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/04/177_5.pdf.
24. Національний банк України. Національний банк продовжує імплементацію заходів для посилення монетарної трансмісії та активізації внутрішнього боргового ринку. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/>
25. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. 2022. 47 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=4
26. Національний Банк України. Стратегія макропруденційної політики. 2018. 12 с.
27. Огляд банківського сектору. Київ, 2023. 12 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-02.pdf?v=4
28. Поправка О.Г. Формування системи контрциклічного регулювання банківської діяльності // *Економічні науки*. – 2012. – №9. – С. 321-331.
29. Посаднєва, О. (2021). Макроекономічне стрес-тестування банків як інструмент забезпечення стійкості банківської системи. *Підприємництво та інновації*, (16), 87-93. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/16.15>
30. Про банки і банківську діяльність: закон України від 07.12.2000 №2121–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
31. Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) : [постанова правління НБУ від 15.02.2018 №13]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-18>

32. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова Нац. банку України від 28.08.2001 р. № 368 : станом на 21 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>
33. Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю [постанова правління НБУ від 15.02.2018 №101-рш]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr101500-18>
34. Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR): [постанова правління НБУ від 24.12.2019 №101-рш]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1001500-19#n11>
35. Прокопенко, Н., Мирончук, В., & Шепель, І. (2022). Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. Економіка та суспільство, (41). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-33>
36. Пшик Б. І. Актуальні проблеми рейтингового оцінювання комерційних банків в Україні / Б. І. Пшик // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – №2(20). – С. 149–152.
37. Рада Національного банку розглянула проблематику глобальної зміни клімату і відповідних заходів з макроекономічної політики. 2021. URL: <https://bank.gov.ua/>
38. Рівень непрацюючих кредитів (NPL). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>
39. Стратегія макропруденційної політики Національного банку України. НБУ. 2020. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/zgNZIvZgKdapdeO>
40. Тригуб О. В., Ільченко С. А. Фінансова криза як стимул до консолідації банківської системи. – 2016.
41. Фурсова, В., Фадєєва, І., & Гавриш, Г. (2021). Вплив євроінтеграційних процесів на реформування банківської системи України. Економіка та суспільство, (24). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-5>
42. Центральний банк і монетарна політика: підручник; за ред. Н. В. Приказюк. - Київ : Ямчинський О. В. [вид.], 2021. - 377 с.

43. Шевчук С. Від Morgan Stanley до Нацбанку. Чи зростатиме ВВП у 2023-му, якими будуть девальвація та інфляція? Консенсус-прогноз – Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/money/vid-morgan-stanley-do-natsbanku-chi-zrostatime-vvp-u-2023-mu-yakimi-budut-devalvaitsya-ta-inflyatsiya-konsensus-prognoz-06032023-12176>
44. Щуревич О. І. Система банківського регулювання та нагляду в умовах відкритої економіки України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. С. 250 URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/dis_shchurevych.pdf
45. Янченко В. В. Кібер-ризика у фінансових системах: аналіз, оцінка та підходи до захисту : Магістерська робота. Київ, 2021. 88 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e119e40d-9a68-49de-a975-e6044acaad2b/content>.
46. Andrea Enria. A new stage for European banking supervision., 2023. URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/speeches/date/2023/html/ssm.sp230328~1797047d39.en.html>
47. Bondarenko L., Moroz N. Capital buffers introduction as a tool of macroprudency regulation of the ukrainian banking sector. *Efektivna ekonomika*. 2021. No. 2. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.93>
48. Djalilov K., Piesse J. Bank regulation and efficiency: Evidence from transition countries. *International Review of Economics & Finance*. 2019. Vol. 64. P. 308–322. URL: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2019.07.003>
49. European Central Bank. Aggregated results of SREP 2021. URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/banking/srep/2022/html/ssm.srepaggregatedresults2022.en.html>.
50. European Central Bank. ECB Banking Supervision: SSM supervisory priorities for 2023-2025. 2022. URL: https://www.bankingsupervision.europa.eu/banking/priorities/html/ssm.supervisory_priorities202212~3a1e609cf8.en.html.
51. Ferreira C., Jenkinson N., Wilson C. From Basel I to Basel III: Sequencing Implementation in Developing Economies. 2019. 42 p. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/06/14/From-Basel-I-to-Basel-III-Sequencing-Implementation-in-Developing-Economies-46895>.

52. Germann M., Kusmierczyk P., Puyo C. Results of the 2022 climate risk stress test of the Eurosystem balance sheet. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2023/html/ecb.ebbox202302_06~0e721fa2e8.en.html.

53. Heimler A. Competition policy, antitrust enforcement and banking: some recent developments. San Salvador : OECD, 2006. 13 p. URL: <https://www.oecd.org/daf/competition/prosecutionandlawenforcement/38821319.pdf>.

54. History of the Basel Committee. Bank for International Settlements. URL: <https://www.bis.org/bcbs/history.htm>

55. Mursalov M. Banking regulations, financial system stability and trust in the ECB: a structural equation model. *Economic Annals-XXI*. 2021. Vol. 192, no. 7-8(2). P. 148–157. URL: <https://doi.org/10.21003/ea.v192-12>

56. Stress Tests. Federal Reserve Board - Home. URL: <https://www.federalreserve.gov/supervisionreg/stress-tests-capital-planning.htm>

57. The capital buffers in Basel III - Executive Summary. Bank for International Settlements. URL: https://www.bis.org/fsi/fsisummaries/b3_capital.htm

58. Versal N., Erastov V., Balytska M. Digital transformation in banks as a helping hand in withstanding the COVID-19 // *Scientia Iuventa* 2021. Book of extended abstracts from the international scientific. – 2021. – C. 43.

59. Wuensch O., Truempler K., Rubira L. The eu banking regulatory framework and its impact on banks. 2023. 65 p. URL: <https://www.oliverwyman.com/our-expertise/insights/2023/jan/the-eu-banking-regulatory-framework-and-its-impact-on-banks-and-the-economy.html>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А1

Частка активів банку в загальних активах банківської системи України
станом на 01.01.2023

№	Банк	Загальні активи, тис грн	Частка активів банку у загальних активах	Бере участь в тестуванні
	Банки з державною часткою			
1	АТ КБ "ПриватБанк"	737 417 225	27,14%	так
2	АТ "Ощадбанк"	298 195 034	10,98%	так
3	АТ "Укрексімбанк"	257 910 616	9,49%	так
4	АБ "УКРГАЗБАНК"	145 659 454	5,36%	так
	Усього по банках з державною часткою	1 439 182 329	52,97%	
	Банки іноземних банківських груп		0,00%	
5	АТ "Райффайзен Банк"	187 264 545	6,89%	так
6	АТ "УКРСИББАНК"	113 384 081	4,17%	так
7	АТ "ОТП БАНК"	100 416 888	3,70%	так
8	АТ "СЕНС БАНК"	95 932 761	3,53%	так
9	АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	79 245 229	2,92%	так
10	АТ "СІТІБАНК"	52 199 285	1,92%	так
11	АТ "КРЕДОБАНК"	41 619 657	1,53%	так
12	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	36 725 345	1,35%	так
13	АТ "ІНГ Банк Україна"	16 022 898	0,59%	ні
14	АТ "ПРАВЕКС БАНК"	10 552 087	0,39%	ні
15	АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	6 437 987	0,24%	ні
16	АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	5 319 450	0,20%	ні
17	АТ "Дойче Банк ДБУ"	5 315 571	0,20%	ні
18	АТ "БАНК ФОРВАРД"	2 363 798	0,09%	ні
19	АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	2 279 034	0,08%	ні
20	АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	1 174 415	0,04%	ні
	Усього по банках іноземних банківських груп	756 253 030	27,84%	
	Банки з приватним капіталом		0,00%	
21	АТ "ПУМБ"	127 592 097	4,70%	так
22	АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	94 806 595	3,49%	так
23	Акціонерний банк "Південний"	49 655 287	1,83%	так
24	АТ "ТАСКОМБАНК"	32 308 757	1,19%	так
25	АТ "А - БАНК"	22 072 445	0,81%	ні
26	АТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	21 280 331	0,78%	ні
27	ПАТ "БАНК ВОСТОК"	20 826 982	0,77%	ні
28	ПуАТ "КБ "АКОРДБАНК"	12 537 986	0,46%	ні

Продовження Таблиці А1

29	ПАТ "МТБ БАНК"	11 408 834	0,42%	ні
30	АТ "БАНК АЛЪЯНС"	11 195 716	0,41%	ні
31	АТ "Ідея Банк"	10 184 370	0,37%	ні
32	АТ "БАНК АВАНГАРД"	9 538 838	0,35%	ні
33	АТ "КБ "ГЛОБУС"	7 654 343	0,28%	ні
34	АТ АКБ "Львів"	7 617 357	0,28%	ні
35	АТ "МІВ"	7 013 806	0,26%	ні
36	АТ "КОМІНБАНК"	6 657 990	0,25%	ні
37	АТ "АКБ "КОНКОРД"	5 896 799	0,22%	ні
38	АБ "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	5 848 833	0,22%	ні
39	АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"	4 762 330	0,18%	ні
40	АТ "АЙБОКС БАНК"	4 466 502	0,16%	ні
41	АТ "Полтава-банк"	4 463 363	0,16%	ні
42	АТ "АБ "РАДАБАНК"	4 290 140	0,16%	ні
43	АТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ"	3 935 023	0,14%	ні
44	АТ "КРИСТАЛБАНК"	3 451 194	0,13%	ні
45	АТ "АП БАНК"	2 776 911	0,10%	ні
46	АТ "БАНК "ГРАНТ"	2 684 568	0,10%	ні
47	АТ "РВС БАНК"	2 591 381	0,10%	ні
48	АТ "УКРБУДІНВЕСТБАНК"	2 367 183	0,09%	ні
49	АТ "ЮНЕКС БАНК"	2 344 821	0,09%	ні
50	АТ "СКАЙ БАНК"	2 171 866	0,08%	ні
51	АТ "АЛЬТБАНК"	1 910 424	0,07%	ні
52	АТ "АСВІО БАНК"	1 741 221	0,06%	ні
53	АТ "БАНК 3/4"	1 667 325	0,06%	ні
54	АТ "МОТОР-БАНК"	1 527 314	0,06%	ні
55	АТ "МетаБанк"	1 509 246	0,06%	ні
56	АТ "БАНК "УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"	1 455 939	0,05%	ні
57	АТ "КОМІНВЕСТБАНК"	1 382 708	0,05%	ні
58	АТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	1 206 969	0,04%	ні
59	АТ "СПБ"	966 071	0,04%	ні
60	АТ "ОКСІ БАНК"	868 768	0,03%	ні
61	Полікомбанк	847 598	0,03%	ні
62	АТ "БАНК ТРАСТ-КАПІТАЛ"	430 681	0,02%	ні
63	ПрАТ "БАНК ФАМІЛЬНИЙ"	411 626	0,02%	ні
64	АТ "БАНК "ПОРТАЛ"	352 015	0,01%	ні
65	АТ "БТА БАНК"	278 741	0,01%	ні
66	АТ "Український банк реконструкції та розвитку"	278 077	0,01%	ні
67	АТ "АЛЬПАРИ БАНК"	210 018	0,01%	ні
	Усього по банках з приватним капіталом	521 447 391	19,19%	
	УСЬОГО	2 716 882 750	100,00%	

Джерело: розраховано автором на основі [22]

Додаток Б
Таблиця Б1

Кредитний портфель банків України

Найменування банку	Дані, тис.грн (станом на 01.01.2023)							
	Кредити ФО				Кредити ЮО			
	Національна валюта		Іноземна валюта		Національна валюта		Іноземна валюта	
	Працюючі	Непрацюючі	Працюючі	Непрацюючі	Працюючі	Непрацюючі	Працюючі	Непрацюючі
АТ КБ "ПриватБанк"	51 581 929	8 999 589	71 101	374 277	19 475 020	155 702 862	4 267 852	13 852 555
АТ "Ощадбанк"	13 243 637	13 243 637	210	1 394 089	39 315 717	35 386 998	13 624 476	25 929 789
АТ "Укресімбанк"	161 841	161 841	5 205	1 271 609	31 515 147	28 716 661	27 376 564	25 432 925
АБ "УКРГАЗБАНК"	3 863 266	3 863 266	12 616	1 357 027	29 062 637	7 448 386	18 831 320	11 109 073
АТ "Райффайзен Банк"	5 544 434	5 544 434	51 567	134 475	36 626 182	4 806 945	18 501 144	3 699 011
АТ "УКРСИББАНК"	2 834 161	2 834 161	133 649	85 869	7 815 003	438 354	6 565 995	531 216
АТ "ОТП БАНК"	4 804 498	4 804 498	104 501	388 309	16 663 348	2 083 408	10 593 896	2 405 460
АТ "СЕНС БАНК"	16 488 632	16 488 632	43 205	6 972 655	6 513 997	3 010 812	20 588 584	7 172 078
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	3 180 935	3 180 935	30	2 025	14 686 005	1 835 945	11 164 674	1 629 517
АТ "СІТІБАНК"	8 873	8 873	0	0	5 284 422	35	504 654	1 739 416
АТ "КРЕДОБАНК"	4 025 375	4 025 375	27 278	31 561	4 876 177	840 968	2 220 376	471 595
АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	301 542	301 542	8 019	19 671	13 279 119	2 213 781	6 283 562	817 629
АТ "ПУМБ"	11 181 725	11 181 725	2 300	49 927	23 483 639	3 422 608	9 158 638	4 428 709
АТ "універсал банк"	21 736 924	21 736 924	31 187	1 918 044	1 602	6 891	3 228 535	99 557
"Південний"	188 309	188 309	617	73 193	7 887 697	579 349	8 505 665	2 265 958
АТ "ТАСКОМБАНК"	2 181 607	2 181 607	8 997	91 590	5 183 678	1 528 459	4 949 363	592 788

Джерело: [22]

Таблиця Б2

Зміна банківського кредитного ризику в результаті стрес-тестування

Банк	Кредити ФО						Кредити ЮО						Зміна КР
	Національна валюта			Іноземна валюта			Національна валюта			Іноземна валюта			
	Прац	Непрац	Зміна КР	Прац	Непрац	Зміна КР	Прац	Непрац	Зміна КР	Прац	Непрац	Зміна КР	
Приватбанк	30 949 158	29 632 361	20 632 772	72 306	635 572	48 204	15 580 016	159 597 866	3 895 004	5 786 918	24 997 973	1 446 729	26 022 709
Ощадбанк	7 946 182	18 541 092	5 297 455	214	2 362 866	143	31 452 574	43 250 142	7 863 143	18 473 866	48 798 184	4 618 467	17 779 208
Укрексімбанк	97 105	226 577	64 736	5 293	2 155 358	3 529	25 212 117	35 019 690	6 303 029	37 120 765	52 850 853	9 280 191	15 651 486
Укргазбанк	2 317 960	5 408 572	1 545 306	12 829	2 300 259	8 553	23 250 110	13 260 913	5 812 527	25 533 993	25 531 611	6 383 498	13 749 885
Райффайзен банк	3 326 660	7 762 207	2 217 774	52 441	228 798	34 961	29 300 946	12 132 181	7 325 236	25 086 296	12 854 663	6 271 574	15 849 545
Укрсиббанк	1 700 497	3 967 825	1 133 664	135 914	147 806	90 609	6 252 003	2 001 355	1 563 001	8 903 045	3 237 416	2 225 761	5 013 036
Отп банк	2 882 699	6 726 297	1 921 799	106 273	659 922	70 848	13 330 678	5 416 078	3 332 670	14 364 605	7 847 759	3 591 151	8 916 469
Сенс банк	9 893 179	23 084 085	6 595 453	43 937	11 818 792	29 291	5 211 198	4 313 612	1 302 799	27 916 724	19 484 205	6 979 181	14 906 725
Креді агріколь банк	1 908 561	4 453 309	1 272 374	31	3 433	21	11 748 804	4 773 146	2 937 201	15 138 541	6 735 761	3 784 635	7 994 231
Сітібанк	5 324	12 422	3 549	0	0	0	4 227 537	1 056 919	1 056 884	684 277	3 127 785	171 069	1 231 503
Кредобанк	2 415 225	5 635 525	1 610 150	27 741	53 956	18 494	3 900 941	1 816 203	975 235	3 010 679	1 589 617	752 670	3 356 549
Прокредит банк	180 925	422 159	120 617	8 155	33 477	5 437	10 623 296	4 869 605	2 655 824	8 520 085	3 622 334	2 130 021	4 911 899
Пумб	6 709 035	15 654 415	4 472 690	2 339	84 660	1 559	18 786 911	8 119 336	4 696 728	12 418 493	10 766 141	3 104 623	12 275 600
Універсал банк	13 042 154	30 431 693	8 694 770	31 716	3 251 451	21 144	1 282	7 211	320	4 377 675	1 317 881	1 094 419	9 810 653
"Південний"	112 986	263 633	75 324	627	124 066	418	6 310 157	2 156 889	1 577 539	11 533 105	6 868 047	2 883 276	4 536 557

Джерело: розраховано автором на основі [22]

Додаток В
Таблиця В1

Структура доходної та витратної частини балансів банків

Банк	Дані, тис.грн (станом на 01.01.2023)					
	Процентні доходи ФО	Процентні доходи ЮО	Процентні витрати	Комісійні та інші доходи	Валютна переоцінка	Адміністративні та інші операційні витрати
Приватбанк	15 755 855,4	3 900 936,5	3 768 087,8	23 810 933,5	5 683 380,6	22 230 465,1
Ощадбанк	1 790 647,9	9 440 969,6	7 557 920,9	6 559 155,5	2 025 064,3	15 344 515,8
Укрексімбанк	26 418,7	8 878 541,1	10 797 546,0	1 837 831,8	809 946,8	3 162 428,9
Укргазбанк	565 341,3	7 139 654,7	6 571 939,1	1 832 416,3	792 420,5	4 293 108,9
Райффайзен банк	2 392 451,2	7 308 825,3	2 441 416,2	3 397 645,7	334 597,6	7 867 316,9
Укрсиббанк	1 912 895,2	2 527 012,3	309 153,5	1 947 660,7	177 987,6	4 999 759,3
Отп банк	2 313 737,0	3 566 595,9	1 956 212,4	1 348 576,8	176 868,9	2 599 986,4
Сенс банк	6 684 795,7	3 518 270,3	4 687 146,1	4 188 148,1	748 428,7	8 028 336,4
Креді агріль банк	939 666,6	3 332 455,5	1 755 787,3	727 495,9	295 824,9	2 149 960,5
Сітібанк	740,7	1 012 935,1	680 368,2	132 365,2	16 776,0	738 182,3
Кредобанк	1 128 389,2	1 086 513,3	866 682,4	641 730,0	153 824,2	1 594 003,5
Прокредит банк	45 136,5	2 697 422,3	1 504 015,7	293 376,2	50 645,8	787 125,5
Пумб	6 521 095,6	4 754 261,3	4 740 903,3	2 446 017,9	539 821,3	5 412 419,1
Універсал банк	6 642 075,4	187 855,9	1 569 239,8	1 697 331,9	60 236,6	6 216 937,3
Південний	37 246,4	2 541 868,9	1 654 923,7	1 613 602,0	303 202,2	1 865 144,1
Таскомбанк	1 359 120,0	1 784 381,9	1 934 478,6	582 433,5	47 364,2	1 441 317,5

Джерело: [22]

Додаток Г
Таблиця Г1

Результати стрес-тестування процентного ризику банків України

Банк	Ефективна ставка за кредитами ФО	Ефективна ставка за кредитами ЮО	Процентні доходи за кредитами ФО	Процентні доходи за кредитами ЮО	Процентні витрати	Чистий процентний дохід	Прибуток до оподаткування	Прибуток після оподаткування
Приватбанк	30,50%	16,43%	9 462 556	3 510 572	4 898 514	8 074 613	15 338 462	12 577 539
Ощадбанк	13,52%	17,83%	1 074 401	8 903 519	9 825 297	152 622	-6 607 674	-6 607 674
Укресімбанк	15,82%	15,08%	16 194	9 397 334	14 036 810	-4 623 282	-5 137 932	-5 137 932
Укргазбанк	14,59%	14,91%	339 972	7 272 351	8 543 521	-931 198	-2 599 470	-2 599 470
Райффайзен банк	42,75%	13,26%	1 444 663	7 210 704	3 173 841	5 481 526	1 346 453	1 104 091
Укрсиббанк	64,45%	17,57%	1 183 654	2 663 027	401 900	3 444 782	570 671	467 950
Отп банк	47,13%	13,08%	1 408 779	3 623 913	2 543 076	2 489 616	1 415 075	1 160 361
Сенс банк	40,44%	12,98%	4 018 162	4 300 439	6 093 290	2 225 310	-866 449	-866 449
Креді агріколь банк	29,54%	12,89%	563 804	3 466 094	2 282 524	1 747 374	620 734	509 002
Сітібанк	8,35%	17,50%	444	859 438	884 479	-24 597	-613 638	-613 638
Кредобанк	27,84%	15,31%	680 200	1 058 199	1 126 687	611 713	-186 737	-186 737
Прокредит банк	14,58%	13,79%	27 569	2 639 606	1 955 220	711 955	268 852	220 459
Пумб	58,31%	14,56%	3 913 217	4 544 984	6 163 174	2 295 027	-131 553	-131 553
Універсал банк	30,51%	5,82%	3 989 213	254 668	2 040 012	2 203 869	-2 255 499	-2 255 499
Південний	19,71%	15,51%	22 399	2 766 683	2 151 401	637 681	689 341	565 259
Таскомбанк	62,04%	17,61%	817 799	1 912 034	2 514 822	215 011	-596 509	-596 509

Джерело: розраховано автором на основі [22]